

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 189 เดือนพฤษภาคม 2561

- โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน กิจกรรมเยาวชนประชาธิปไตย ประจำปี 2561
- การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- สถานการณ์ครอบครัวไทย

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 189

ประจำเดือน พฤษภาคม 2561

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร
ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้
ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อ
การปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0 2244 2067-8
โทรสาร 0 2244 2062

ที่ปรึกษา

นายคุณวุฒิ ตันตระกูล
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางอรรพรรณ พันธุ์เปื้อง
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

นางสาววิมลรักษ์ ศานติธรรม

กองบรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์ ศิริวรรณ
นายสิริสร กระแสร์สุนทร
นายจันทรม สีหาบุญลี
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต
นางสาวปรียวรรณ สุวรรณสุนย์
นางสาวอัญชลิ จวงจันทร์
นางสาววิจิตรา ประยูรวงษ์
นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

ฝ่ายจัดพิมพ์

นางสาวธณัฐดา หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักดิ์กัญญา มากทองไทร
นางสาวนวลละออง พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับประจำเดือนพฤษภาคม 2561 ประกอบด้วยคอลัมน์รอบด้านงานสภา เรื่อง **“โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน กิจกรรมเยาวชนประชาธิปไตย ประจำปี 2561”** นำเสนอเนื้อหาจากหลักสูตรการอบรมเยาวชนประชาธิปไตยในเรื่องการเขียนโครงการและการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นวิชาที่ประกอบด้วยความรู้ที่หากทำความเข้าใจแล้ว จะส่งผลต่อศักยภาพด้านการจัดทำโครงการและการแสดงความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบและตรงประเด็น คอลัมน์บทความวิจัย จะเป็นเรื่อง **“การบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน”** นำเสนอผลการศึกษารจัดการภัยพิบัติของชุมชนเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนรู้เพื่อป้องกันและลดความรุนแรงของผลกระทบจากภัยพิบัติ คอลัมน์งานวิจัยและพัฒนา มีจำนวน 2 เรื่อง คือ **“การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”** เป็นการนำเสนอสภาพปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ พร้อมทั้งเสนอการปฏิรูปกฎหมายให้มีหลักการสอดคล้องกับหลักการของกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายของประเทศในอาเซียน และเรื่อง **“การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานครสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ”** การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา พร้อมเสนอรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คอลัมน์บทความที่น่าสนใจ เรื่อง **“สถานการณ์ครอบครัวไทย”** นำเสนอความหมาย ลักษณะ สภาพปัญหาของครอบครัวไทย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวของไทย คอลัมน์รอบโลกวิจัย เรื่อง **“อาหารมังสวิรัต”** นำเสนอพัฒนาการและแนวโน้มความต้องการเกี่ยวกับอาหารมังสวิรัต ตลอดจนวิธีการรับประทานอาหารมังสวิรัต ให้ร่างกายมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้จากบทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ของเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา ประจำเดือนพฤษภาคม 2561 อนึ่ง ภาพปกและภาพประกอบจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=38352&filename=member_fund จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

รอบด้านงานสภา

- โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน กิจกรรมยุวชนประชาธิปไตย ประจำปี 2561 1
เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม

บทความวิจัย

- การบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน 9
เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

งานวิจัยและพัฒนา

- การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 15
เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์
- การพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 23
เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

บทความที่น่าสนใจ

- สถานการณ์ครอบครัวไทย 30
เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี

รอบโลกวิจัย

- อาหารมังสวิรัต 35
เรียบเรียงโดย สิทธิสร กระแสร์สุนทร

รอบด้านงานสภา

โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชน ในระบบประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน กิจกรรมยุวชนประชาธิปไตย ประจำปี 2561

เรียบเรียงโดย...วิมลรักษ์ ศานติธรรม

ภาพจาก :

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=38352&filename=index_gov_datainfo

โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบบประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน เป็นการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยสำนักประชาสัมพันธ์ ซึ่งให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเยาวชนทั่วทุกภูมิภาคอย่างเท่าเทียม และการจัดกิจกรรมยุวชนประชาธิปไตย เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมของโครงการฯ ที่ให้ความสำคัญในเรื่องขององค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การจัดกิจกรรมยุวชนประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่มีเยาวชนจากทั่วประเทศเข้ามามีส่วนร่วมผ่านการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิตามหลักสูตรที่กำหนด อาทิ บทบาทของสถาบันนิติบัญญัติ กระบวนการนิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีโอกาสได้ศึกษาดูงานในสถานที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการเมืองการปกครองไทย เช่น ศาล และองค์กรอิสระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรสหประชาชาติ และสถานที่ที่น้อมนำศาสตร์พระราชามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง เมื่อได้ศึกษาทั้งด้านองค์ความรู้ และประสบการณ์แล้ว

เยาวชนสามารถนำมาบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาในกรณีศึกษาที่กำหนดและมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในเรื่อง บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง เวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมสมองในกลุ่มย่อย ฯลฯ ผลงานที่เยาวชนได้สร้างขึ้นขณะเข้าร่วมกิจกรรม แสดงถึงศักยภาพของการเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชน ในกิจกรรมของสถาบันนิติบัญญัติ สามารถนำไปขยายผลในรูปแบบอื่น ทั้งการเผยแพร่ความรู้ การนำทักษะ และประสบการณ์ไปสานต่อให้เกิดประโยชน์ต่อเยาวชน และเป็นการสร้างเครือข่ายเยาวชนของสถาบันนิติบัญญัติ เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป

การจัดกิจกรรมเยาวชนประชาธิปไตยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เผยแพร่ความรู้ด้านการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกระบวนการทางนิติบัญญัติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ 2) ให้เยาวชนได้ตระหนักในหน้าที่ความเป็นพลเมือง และวิถีประชาธิปไตย โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ตามแนวทางประชารัฐ และ 3) เปิดโอกาสให้เยาวชนทั่วทุกภูมิภาคได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปประเทศ และการเป็นเครือข่ายของสถาบันนิติบัญญัติได้อย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายของโครงการเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญ/สายอาชีพ และระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปี และจัดกิจกรรมจำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 160 คน อบรมรุ่นละ 10 วัน หลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหา 11 ด้าน 1) การปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) ระบบงานรัฐสภา 3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 4) รัฐสภาอาเซียน 5) การมีส่วนร่วมของพลเมือง 6) คุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง 7) นวัตกรรมประชาธิปไตย (Democratic Innovation) 8) การเขียนโครงการและการสร้างเครือข่าย 9) สื่อประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล 10) ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 11) เสวนา 3 ศาสนา “การเคารพในความแตกต่าง” ซึ่งรอบด้านงานสภานับนี้ขอเสนอความรู้ในประเด็นเรื่อง การเขียนโครงการและการสร้างเครือข่าย เนื่องจากเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญต่อการวางแผนและการดำเนินงานโดยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมในด้านการสามารถจัดทำโครงการ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นในเวทีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล สรุปสาระสำคัญของการเขียนโครงการและการสร้างเครือข่าย มีดังนี้

โครงการ มาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Project” หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่ประกอบด้วย แผนงานย่อย ที่ระบุรายละเอียดได้ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ ขอบเขตการดำเนินงานมีการระบุช่วงเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดโครงการ มีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม มีการดำเนินกิจกรรม และรูปแบบที่หลากหลาย งบประมาณที่ใช้ และผลลัพธ์ที่วัดหรือประเมินผลได้

โครงการจึงเป็นกิจกรรมที่ได้รับการจัดทำขึ้นแล้วนำไปดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของ แผนงานที่ได้กำหนดไว้ โครงการทุกโครงการที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนแผนงาน มีรูปแบบการดำเนินงานที่ได้จัดเตรียมได้อย่างมีระบบ การดำเนินงานของโครงการจะต้องเป็นที่ตกลงยอมรับ และรับรู้กันทุกฝ่าย โครงการทุกโครงการจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ รวมทั้งจะต้องได้รับการสนับสนุนเอาใจใส่ดูแลจากผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญโครงการจะต้องได้รับการตรวจสอบและการประเมินอย่างจริงจัง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการบรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากโครงการมีความสำคัญต่อการวางแผนและการดำเนินงาน คือ 1) ช่วยให้การดำเนินการสอดคล้องกับนโยบายหรือความต้องการของหน่วยงาน 2) ทำให้การดำเนินงานนั้นมีทิศทางที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ และ 3) เป็นหลักฐานและใช้ในการประเมินค่างานที่ผ่านมาและเป็นแนวทางในการดำเนินการ

ครั้งต่อไปได้ นอกจากนี้ โครงการที่ถูกต้องชัดเจนจึงสามารถช่วยให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานหลายประการด้วยกัน คือ 1) ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่านให้มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระได้อย่างถูกต้องชัดเจนและตรงตามเจตนาของผู้เขียนโครงการ 2) ช่วยประหยัดเวลาแก่ผู้อนุมัติด้วยการใช้เวลาอ่านเพียงเล็กน้อยก็สามารถที่จะตัดสินใจได้ 3) ช่วยให้การปฏิบัติงานตามโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และ 4) เป็นการแสดงถึงประสิทธิผลการดำเนินงานของผู้เขียนโครงการ ทั้งนี้ เนื่องจากโครงการมีองค์ประกอบพื้นฐานซึ่งได้แก่ ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการหรือกิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาการดำเนินโครงการ เจ้าของโครงการหรือผู้รับผิดชอบโครงการ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน การประเมินผล และผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชื่อโครงการ: การตั้งชื่อโครงการต้องมีความชัดเจน เหมาะสม และเฉพาะเจาะจง เป็นที่เข้าใจได้โดยง่ายสำหรับผู้นำโครงการไปใช้หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ชื่อโครงการจะบอกให้ทราบว่า จะทำอะไรบ้าง โครงการที่จัดทำขึ้นนั้น ทำเพื่ออะไร ชื่อโครงการโดยทั่วไปควรจะต้องแสดงลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ลักษณะเฉพาะของโครงการ และจุดมุ่งหมายของโครงการ ให้ระบุชื่อโครงการตามความเหมาะสมจดจำง่าย มีความหมายชัดเจนสามารถสื่อถึงสิ่งที่จะต้องการทำได้ และเรียกเหมือนเดิมทุกครั้งจนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จ ในกรณีที่ใช้ภาษาอังกฤษก็ให้ความหมายสอดคล้องกับชื่อภาษาไทยและถูกหลักไวยากรณ์

หลักการและเหตุผล: องค์ประกอบที่สำคัญคือ หลักการและเหตุผล เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงปัญหาความจำเป็นหรือความต้องการที่ต้องมีการจัดทำโครงการขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการขององค์การ ชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น ในการเขียนหลักการและเหตุผลผู้เขียนโครงการจำเป็นต้องเขียนแสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือความต้องการ พร้อมทั้งระบุเหตุผลและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อสนับสนุนการจัดทำโครงการอย่างชัดเจน ตลอดจนชี้แจงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการ โดยหลักการและเหตุผลส่วนใหญ่มักจะยึดโยงกับสิ่งสำคัญของประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนจังหวัดหรือแผนอื่น ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนโครงการ บางท่านอาจจะเพิ่มเติมข้อความว่าถ้าไม่ทำโครงการดังกล่าวผลเสียหายโดยตรง หรือผลเสียหายในระยะยาวจะเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้อนุมัติโครงการได้เห็นประโยชน์ของโครงการกว้างขวางขึ้น หลักการเหตุผลควรมีเนื้อหาไม่เยิ่นเย้อเกินไป และไม่ควรร้อยเกินไปเช่นกัน อาจประกอบด้วยเนื้อหา 2 ย่อหน้า โดยย่อหน้าแรกเป็นรายละเอียดของปัญหา สิ่งที่ต้องดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา นั้น ๆ และย่อหน้าที่ 2 ประกอบด้วยประโยชน์ของโครงการ เป็นต้น

วัตถุประสงค์: โครงการทุกโครงการจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินงานของโครงการ โดยวัตถุประสงค์จะเป็นการบอกให้ทราบว่า การดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความต้องการให้อะไรเกิดขึ้นวัตถุประสงค์ที่ควรระบุไว้ควรเป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ปฏิบัติได้และวัดและประเมินผลได้ ในระยะหลัง ๆ นี้ นักเขียนโครงการที่มีผู้นิยมชมชอบมักจะเขียนวัตถุประสงค์เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม คือเขียนให้เป็นรูปธรรมมากกว่าเขียนเป็นนามธรรม การทำโครงการหนึ่ง ๆ อาจจะมีวัตถุประสงค์มากกว่า 1 ข้อได้ แต่ทั้งนี้การเขียนวัตถุประสงค์ไว้มาก ๆ อาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติมองไม่ชัดเจน และอาจดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ไม่ได้ ดังนั้น จึงนิยมเขียนวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน-ปฏิบัติได้-วัดได้ เพียง 1-3 ข้อ ส่วนการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถวัดได้ เราอาจนำทฤษฎี KAP (Knowledge Attitude Practice) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มักใช้ในการเผยแพร่แนวคิด มาใช้เป็นตัวช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

K : Knowledge (ความรู้) การสร้างความรู้จะทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่เราต้องการจะเผยแพร่ ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้ไม่เกิดความกลัวในสิ่งนั้น วัตถุประสงค์ข้อแรกจึงควรเป็นการให้ความรู้ในเรื่องที่เราต้องการก่อนเป็นอันดับแรก ตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เรื่องหน้าที่และสิทธิของบุคคล และการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.... ที่ถูกต้อง

A : Attitude (ทัศนคติ) เมื่อกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ที่ถูกต้องและมีความเข้าใจในเรื่องที่เราสื่อสารแล้ว กลุ่มเป้าหมายจะเกิดทัศนคติต่อเรื่องนั้น ๆ ถ้าเราให้ความรู้เรื่องประโยชน์ก็จะเกิดทัศนคติที่ดี ถ้าให้ความรู้เรื่องโทษก็จะเกิดทัศนคติที่ไม่ดี เป็นต้น วัตถุประสงค์ข้อ 2 จึงควรเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่เราต้องการเป็นอันดับต่อไป ตัวอย่าง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำหน้าที่และรักษาสีทิวทัศน์ในการเลือกตั้ง

P : Practice (การปฏิบัติ) การให้ความรู้เรื่องอะไรจะประสบผลสำเร็จไม่ใช่เฉพาะเพียงการให้ความรู้และกลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดีเท่านั้น ซึ่งที่ยั่งยืนผลสำเร็จในระดับที่สูงกว่าคือการทำกลุ่มเป้าหมายนำสิ่งที่เราถ่ายทอดไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของเขา วัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย จึงควรเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ได้จริง ตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมายมีความตั้งใจที่จะไปเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กลุ่มเป้าหมาย: ทุกโครงการที่ดำเนินงานต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งก็คือ กลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาตามที่เราชี้แจงในโครงการและใช้โครงการในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ โดยโครงการต้องระบุว่าโครงการที่ทำนั้นประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายคือใครบ้าง จำนวนเท่าไร การกำหนดกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความเหมาะสมทั้งกับเนื้อหาที่ต้องการจะสื่อสาร ถ้าเนื้อหายาก กลุ่มเป้าหมายต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะที่เหมาะสม จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่มากหรือน้อยเกินไปก็อาจทำให้ไม่สมประโยชน์กับงบประมาณและโครงการนั้นไม่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการหรือกิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงาน: วิธีดำเนินการ คือ งานหรือภารกิจซึ่งจะต้องปฏิบัติในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในระยะการเตรียมโครงการจะรวบรวมกิจกรรมทุกอย่างไว้แล้วนำมาจัดลำดับว่าควรจะทำสิ่งใดก่อน-หลัง หรือพร้อม ๆ กัน แล้วเขียนไว้ตามลำดับจนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปจะสอดคล้องกับกำหนดการของโครงการนั้น ๆ โดยเป็นการอธิบายรูปแบบการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีรูปแบบอย่างไร ทั้งนี้ อาจประกอบด้วยขั้นตอนก่อนการจัดโครงการ และภายหลังการจัดโครงการ

อย่างไรก็ตาม การกำหนดกิจกรรมโครงการควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ เนื่องจากกิจกรรมแต่ละรูปแบบให้ผลของกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น วัตถุประสงค์ของโครงการเป็นการให้ความรู้เรื่องใหม่ ๆ โดยเฉพาะรูปแบบของกิจกรรมที่ใช้ก็ควรเป็นการบรรยายให้ความรู้ ถ้าวัตถุประสงค์เป็นการหาข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน รูปแบบของกิจกรรมที่ใช้ก็ควรเป็นการจัดเวทีอภิปราย หรือเสวนา เพื่อให้วิทยากร และผู้ร่วมกิจกรรมสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นกันได้ เป็นต้น

ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ: ระยะเวลาดำเนินงานโครงการ เป็นการระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนกระทั่งถึงเวลาสิ้นสุดโครงการว่าใช้เวลาทั้งหมดเท่าใดโดยแสดงให้เห็นจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของโครงการโดยระบุ วัน เดือน ปี ที่เริ่มทำและสิ้นสุด เพื่อใช้เป็นรายละเอียดประกอบการพิจารณาอนุมัติโครงการ

งบประมาณ: หลักการในการจัดทำงบประมาณโครงการและจัดสรรทรัพยากร มักใช้หลัก 4E's ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการบริหารงานโดยทั่วไปหลักการหนึ่ง ประกอบด้วย 1) ความประหยัด (Economy) การเสนองบประมาณโครงการจะต้องเป็นไปโดยมีความประหยัด ใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้คุ้มค่าที่สุด และได้คุณภาพของผลงานที่ดีที่สุด 2) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) โครงการทุกโครงการจะต้องมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับและทุกคนมีความพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ประหยัดที่สุด และได้รับผลตอบแทนคุ้มค่า 3) ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) โครงการทุกโครงการจะต้องดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ นำผลที่เกิดขึ้นเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หากได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพ และ 4) ความยุติธรรม (Equity) การจัดสรรทรัพยากรทุกชนิด หรือการใช้จ่ายทรัพยากรจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องคล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูงสุด สำนักงานฯ จะจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประมาณโครงการละ 10,000 บาท ต่อคนต่อโครงการ งบประมาณเป็นประมาณการค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของโครงการ ซึ่งควรจำแนกรายการค่าใช้จ่ายได้อย่างชัดเจน อาทิ ค่าอาหาร (กี่บาท) x จำนวนกลุ่มเป้าหมายและผู้สังเกตการณ์ทั้งหมด = ยอดรวมค่าอาหารทั้งหมด ค่าตอบแทนวิทยากร (600 บาท) x จำนวนชั่วโมงที่บรรยาย = ยอดรวมค่าตอบแทนวิทยากรทั้งหมด นอกจากนี้ การระบุดงงบประมาณ ควรระบุแหล่งที่มาของงบประมาณด้วย ในกรณีที่ได้รับ การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ต้องชี้แจงว่างบประมาณจากแหล่งไหนใช้เป็นค่าอะไรบ้าง แยกให้เห็นโดยชัดเจน และควรศึกษาว่าเอกสารที่ใช้ประกอบการจ่ายงบประมาณแต่ละแห่งมีอะไรบ้าง

เจ้าของโครงการหรือผู้รับผิดชอบโครงการ: การระบุผู้รับผิดชอบโครงการให้ทราบว่าหน่วยงานใด เป็นเจ้าของหรือรับผิดชอบโครงการ โครงการย่อย ๆ บางโครงการระบุเป็นชื่อบุคคลผู้รับผิดชอบเป็นรายโครงการได้ โครงการทุกโครงการจะต้องมีผู้ทำโครงการรับผิดชอบดำเนินงาน ตามโครงการที่เขียนไว้ไม่ว่าตนเองจะเป็นผู้เขียนโครงการนั้น หรือผู้อื่นเป็นผู้เขียนโครงการก็ตาม จะต้องระบุผู้รับผิดชอบโครงการนั้น ๆ ให้ชัดเจน

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน: การระบุหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน สามารถให้แนวทางแก่ผู้อนุมัติและผู้ปฏิบัติว่าในการดำเนินการโครงการนั้น ควรจะประสานงานและขอความร่วมมือกับหน่วยงานใดบ้าง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในที่นี้หมายถึง สถาบันการศึกษา/องค์กรที่ใช้สถานที่จัดโครงการ ซึ่งเป็นผู้ให้ความอนุเคราะห์สถานที่จัดโครงการ ในบางกรณียังรวมถึงกลุ่มเป้าหมายหลักที่เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวด้วย

การประเมินผล: การประเมินผลคือ การแสดงถึงแนวทางว่าการติดตามประเมินผลควรทำอย่างไรในระยะเวลาใดและใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งผลของการประเมินสามารถนำมาพิจารณาประกอบการดำเนินการ เตรียมโครงการที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องในเวลาต่อไป การประเมินผลเป็นการสะท้อนว่าโครงการของเราที่ทำประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยมากมักแบ่งออกเป็นเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณมักจะบอกถึงจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่าร้อยละเท่าไรจึงจะถือว่าโครงการนั้นได้รับผลตอบแทนหรือผลสำเร็จที่ดี อาจกำหนดที่ร้อยละ 70-80 เป็นต้น ส่วนเชิงคุณภาพเป็นการวัดความสำเร็จในด้านเนื้อหา เช่น การวัดความรู้ที่เพิ่มขึ้นก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ ทักษะที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ: เมื่อโครงการนั้นเสร็จสิ้นแล้ว จะเกิดผลอย่างไรบ้างใครเป็นผู้ได้รับเรื่องนี้ สามารถเขียนทั้งผลประโยชน์โดยตรงและผลประโยชน์ในด้านผลกระทบของโครงการด้วยได้ โดยทั่วไปผลที่คาดว่าจะได้รับจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ถ้าวัตถุประสงค์มี 3 ข้อ ผลที่คาดว่าจะได้รับก็ต้องมีจำนวน

เท่ากัน ถ้าวัตถุประสงค์บอกว่าเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้... ผลที่คาดว่าจะได้รับก็ต้องบอกว่ากลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้... ถ้าวัตถุประสงค์บอกเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดี... ผลที่คาดว่าจะได้รับก็คือกลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติที่ดี... เป็นต้น

ส่วนการสร้างเครือข่าย (Network) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย ไม่ได้หมายถึงการจัดการให้คนมานั่ง “รวมกัน” เพื่อพูดคุยสนทนากันเฉย ๆ โดยไม่ได้ “รวมกัน” ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เปรียบเหมือนการเอาก้อนอิฐมากองรวมกัน ย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด การเชื่อมโยงเข้าหากันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเอาอิฐแต่ละก้อนมาต่อกันเป็นกำแพงโดยการประสานอิฐแต่ละก้อนเข้ากันอย่างเป็นระบบ แล้วก็ไม่ใช่เป็นแค่การรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันเพียงเพื่อพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น แต่จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย และไม่ใช่การรวบรวมรายชื่อบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกันไว้ในมือเพื่อสะดวกแก่การติดต่อ การมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนหาสมาชิกเพิ่มขึ้น ยิ่งได้รายชื่อมากก็ยิ่งทำให้เครือข่ายใหญ่ขึ้น การกระทำเช่นนี้เปรียบเสมือนการขยายถุงใส่อิฐให้โตขึ้นเพื่อจะได้บรรจุอิฐได้มากขึ้น แต่กองอิฐในถุงก็ยังวางระเกะระกะขาดการเชื่อมโยงประสานกันอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็นเมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ รอบด้านงานสภาพจึงขอเสนอสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายในประเด็น ประชญาการสร้างเครือข่าย การสร้างเครือข่าย ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความยั่งยืน และการรักษาเครือข่าย ดังต่อไปนี้

ปรัชญาการสร้างเครือข่าย: การสร้างเครือข่ายต้องคำนึงถึงเสมอว่า “เครือข่าย” คือ การเรียนรู้ โดยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นองค์ความรู้ร่วมกัน ภายใต้องค์ประกอบของ “LINK” กล่าวคือ L-Learning การเรียนรู้ I-Interactive การมีปฏิสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน การสื่อสารระหว่างกัน N-Normalization การทำให้เป็นมาตรฐาน ทำให้เป็นเรื่องธรรมดา และ K-Knowledge ความรู้

การสร้างเครือข่าย: การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งเฟ้อ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อดังการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย: การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูล

ข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลาอย่างมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความยั่งยืน: การพัฒนาเครือข่ายควรประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม
2. สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก
3. มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ อย่าทำกิจกรรมที่ยาก โดยเฉพาะครั้งแรก ๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการแตกสลายได้
4. จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ
5. สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้
6. สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย
7. สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย
8. สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน
9. จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อกันกับคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป
10. จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอรวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
11. จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

การรักษาเครือข่าย: トラบใดที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ระดับประคองให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ยังคงจำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

1. มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง
2. มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย

3. กำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ
4. จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ
5. ให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหา
6. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปคือ การสร้างเครือข่ายจึงสามารถพัฒนางานหรือแก้้ปัญหาการดำเนินงานด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตนลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือ และทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันเสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

กิจกรรมยุวชนประชาธิปไตยประจำปี 2561 ครั้งนี้ ซึ่งมีหลักสูตรที่ประกอบด้วยเนื้อหาด้านการเขียนโครงการและการสร้างเครือข่ายจึงนำไปสู่การที่เยาวชนทั่วทุกภูมิภาคสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสถาบันนิติบัญญัติได้อย่างเท่าเทียม และสามารถแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). **โครงการส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นพลเมืองของเยาวชนในระบบอบประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้ยั่งยืน กิจกรรมยุวชนประชาธิปไตย ประจำปี 2561.** (น. 87-92). [เอกสารอัดสำเนา]. กรุงเทพฯ : สำนักประชาสัมพันธ์, กลุ่มงานเผยแพร่ประชาธิปไตยและกิจกรรมสภาผู้แทนราษฎร.

ภาพอ้างอิง

ยุวชนประชาธิปไตย. สืบค้น 18 เมษายน 2561 จาก

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=38352&filename=index_gov_datainfo

การบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน

เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

ภาพจาก : <https://phukhaophuji.wordpress.com/2015/02/19/>

ปัจจุบันภัยพิบัติไม่เพียงสร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและมีแนวโน้มที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่ยังกระทบต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการพัฒนาประเทศ เนื่องจากต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อฟื้นฟูบูรณะความเสียหายที่เกิดขึ้น องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วย “การลดภัยพิบัติ” ที่ประเทศญี่ปุ่น ในปี 2548 โดยมีผู้แทนรัฐบาลจาก 168 ประเทศทั่วโลกเข้าร่วม นำมาซึ่งการให้ความสำคัญในเรื่องการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ส่งผลให้ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยปรับแนวคิดในการจัดการภัยพิบัติจากรูปแบบและวิธีการเดิม คือ “รอให้เกิดภัยพิบัติเสียก่อนแล้วจึงค่อยหาทางจัดการ” มาเป็น “การจัดการภัยพิบัติโดยเน้นการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ” เนื่องจากแนวคิดในการจัดการภัยพิบัติในอดีตนั้นยังไม่มีกำหนดมาตรการ วิธีป้องกันหรือลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากภัยพิบัติ แต่ใช้การตั้งรับซึ่งเน้นการรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน การบรรเทาทุกข์และการฟื้นฟูหลังจากการเกิดภัยพิบัติเป็นหลัก

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติขนาดใหญ่ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในวงกว้าง อาทิ พายุไต้ฝุ่นเกย์ ปี 2532 เหตุการณ์สึนามิ ปี 2547 รวมถึงอุทกภัยในปี 2554 ซึ่งนับเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดของประเทศ เนื่องจากก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชากรจำนวนมาก รัฐและสังคมต้องเข้าไปช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบ

อุทกภัยแบบเฉาะหน้าเพื่อกอบกู้สถานการณ์ในพื้นที่ประสบภัยให้คืนสู่ภาวะปกติ ซึ่งจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูความเสียหายจากภัยพิบัติในสัดส่วนงบประมาณสูงกว่างบประมาณเพื่อป้องกันภัยพิบัติ จึงเกิดเป็นแนวคิดเรื่อง “การป้องกัน” แทน “การแก้ไข” ปัญหาเรื่องภัยพิบัติ ซึ่งน่าจะสามารถลดความเสี่ยงและความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ ดังผลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติอย่างมีส่วนร่วม โดยมีชุมชนเป็นฐานหรือมีความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่น่าเสนอต่อไป

กาญจน์จิรนนท์ คลองข่อย และสมศักดิ์ สามัคคีธรรม ทำการวิจัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติ ศึกษากรณี การจัดการวิกฤตน้ำท่วมของหมู่บ้านแหลมกลาง พบว่า 1) ชุมชนหมู่บ้านแหลมกลางเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมโดยท่วมถึงทั้งหมู่บ้าน ถนนทุกสายจมอยู่ใต้น้ำ การคมนาคมถูกตัดขาดมีเพียงทางเรือเท่านั้น สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนจำนวน 547 ครอบครัว สร้างความเสียหายให้แก่พื้นที่นาและพื้นที่สวนรวม 40 ไร่ ซึ่งการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมโดยชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก โดยมีแนวทางการจัดการภัยพิบัติทั้ง 3 ระดับ คือ ระยะเวลาก่อนเกิดภัยพิบัติเน้นระบบการเรียนรู้ ป้องกันความเสี่ยงและเตือนภัย ระยะเวลาเกิดภัยพิบัติจะเน้นระบบปฏิบัติการพิเศษในภาวะฉุกเฉินเพื่อระงับภัย การช่วยชีวิต การอพยพ ปฏิบัติการทางการแพทย์และศูนย์พักพิง ระยะเวลาหลังเกิดภัยพิบัติเน้นระบบช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ฟื้นฟูชีวิต สิ่งแวดล้อม อาชีพ และสังคม วัฒนธรรม เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์พิเศษต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นหลังน้ำท่วม 2) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดการภัยพิบัติพบว่า มี 3 ปัจจัยเรียงลำดับความสำคัญคือ (1) ผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้นำที่คอยประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านตั้งแต่ก่อนน้ำท่วม ระหว่างน้ำท่วมขัง และการฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วม ทำให้ชุมชนสามารถจัดการภัยพิบัติ ร่วมแก้ไข้ปัญหา เสียสละเวลาเพื่อดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้าน ถือเป็นผู้นำที่ยังเคียงข้างร่วมกันช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนจากวิกฤตน้ำท่วมมาโดยตลอด (2) ความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากภายใต้บริบทของวิกฤตน้ำท่วม ซึ่งหากชุมชนขาดความเข้มแข็งจะทำให้เจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์ให้ความช่วยเหลือด้วยความยากลำบาก และไม่อาจดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว ทัวถึง และมีประสิทธิภาพได้ โดยเฉพาะถ้าบ้านเรือนของผู้ได้รับความเดือดร้อนตั้งอยู่กระจัดกระจายเป็นพื้นที่กว้างมาก ขณะที่แต่ละครัวเรือนต่างประสบปัญหาเหมือนกัน และเส้นทางการคมนาคมถูกตัดขาด โดยจากผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านแหลมกลาง คือ การเรียนรู้จากการกระทำร่วมกันเนื่องจากคนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกัน ผ่านการประสานงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านและอาสาสมัครหมู่บ้าน มีการใช้เสียงตามสายขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้มากรอกทรายเพื่อทำคันกันน้ำ ถือเป็นเสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอก ชุมชนมีความผูกพันทางจิตวิญญาณ เนื่องจากอาศัยอยู่กันดั้งเดิมมาเป็นเวลานานจึงมีความผูกพัน มีวัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจกัน อีกทั้งภายในชุมชนมีการจัดการที่ดีที่ทำให้ชุมชนสามารถใช้ชีวิตอยู่ภายในชุมชนอย่างเป็นปกติ ภายใต้สภาวะน้ำท่วมขัง เลือกว่าจะจัดการตนเองก่อนขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกคือการสร้างคันกันน้ำรอบ ๆ ชุมชน เพื่อป้องกันการไหลทะลักของน้ำเข้ามาในเบื้องต้น ถือได้ว่าชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่งด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ (3) ทูนาทางสังคม ซึ่งพบว่า มิติบรรทัดฐาน

ของการพึ่งพาอาศัยเด่นชัดที่สุด เพราะในช่วงน้ำท่วมชุมชนได้มีความร่วมมือร่วมใจ ช่วยเหลือกันไป การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน ทำให้ชาวบ้านสามารถแลกเปลี่ยน แบ่งปันและประสานงานกัน ชุมชนมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองเห็นแก่ส่วนรวมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องหมู่บ้านให้พ้นจากภัยน้ำท่วม เป็นการลดความเห็นแก่ตัวและมุ่งเน้นประโยชน์ของหมู่บ้านเป็นหลักทำให้เกิดความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับน้ำท่วม

ส่วนข้อเสนอแนะจากผลการศึกษากรณีวิกฤตน้ำท่วมของหมู่บ้านแหลมกลางคือ ควรสร้างชุมชนเข้มแข็ง ปลูกฝังให้ประชาชนเรียนรู้ที่จะระมัดระวังภัยธรรมชาติ ส่งเสริมและจัดตั้งองค์กรชุมชนในมิติของการจัดการตนเอง เสริมสร้างประสานเครือข่ายในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความร่วมมือกับภาครัฐที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สร้างศักยภาพในเชิงการถ่ายทอดความรู้ทักษะ การจัดการจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

วงเดือน มั่งมี ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออกได้ดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตามหลักการบริหารจัดการสาธารณภัยเป็น 3 ระยะ **ระยะก่อนเกิดภัย**มีการดำเนินการลดความเสี่ยงภัยในชุมชนโดย 1) มีการประเมินความล่อแหลมและการเกิดภัยของชุมชนด้วยการวิเคราะห์จุดอ่อนในชุมชนด้วยการหาสาเหตุที่ทำให้เกิดภัยซึ่งจากการประเมินความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรกในชุมชน คือ อุทกภัยภัยจากอุบัติเหตุทางถนนและอัคคีภัย ซึ่งได้มีการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยดังกล่าว 2) มีการป้องกันและลดผลกระทบของภัยโดยดำเนินการจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย 3) สร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับภัยและหน้าที่ของแต่ละคน 4) เตรียมความพร้อมในการป้องกันภัยเพื่อรับมือสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ โดยมีแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออกเป็นแนวทางในการรับมือภัยพิบัติ และมีการฝึกซ้อมแผนป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้ประชาชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครว่าเมื่อเกิดภัยต้องมีการดำเนินการกับภัยนั้นอย่างไร 5) มีระบบการแจ้งเตือนภัยเป็นเครื่องวัดระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีการจัดเจ้าหน้าที่เพื่อติดตามข้อมูลเป็นการเฉพาะโดยใช้ระบบสารสนเทศมาติดตามการพยากรณ์อากาศ และจัดเตรียมทรัพยากรสำหรับดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 6) พัฒนาบุคลากรสำหรับเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดเตรียมสถานที่อพยพมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เพื่อติดตามประสานงานและขอรับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ 7) จัดตั้งงบประมาณสำหรับกิจกรรมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งจะดำเนินการร่วมกับชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ **ระยะเกิดภัย** มีการดำเนินงานการเตรียมการให้สามารถเผชิญและจัดการสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เพื่อให้การปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีระบบ ชัดเจนไม่สับสนและลดความสูญเสียจากสาธารณภัย โดยมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ มีการจัดชุดเผชิญเหตุให้แก่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การสนธิกำลังกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดูแลผู้ประสบภัยในขณะเกิดภัยให้สามารถดำรงชีวิตเบื้องต้นได้ มีการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัยร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข มีการสำรวจความเสียหายเพื่อประเมินความต้องการในการให้ความช่วยเหลือและจัดให้มีการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการรายงานสถานการณ์การเกิดภัยให้อำเภอ/จังหวัด ทราบตลอดเวลาจนกว่าภัยจะยุติ **ระยะหลังเกิดภัย** มีการบรรเทาทุกข์ขั้นต้นแก่ผู้ประสบภัย รวมทั้งการสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยมีการอพยพผู้ประสบภัยและทรัพย์สินกลับไปที่อยู่อาศัยเดิม มีการจัดตั้งหน่วย

บรรเทาทุกข์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสำรวจและประเมินความเสียหายประกอบการพิจารณาให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน มีการจัดสรรเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยและหากงบประมาณไม่เพียงพอจะมีการขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากอำเภอและจังหวัดต่อไป โดยในทุกขั้นตอนของการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ยึดหลักการบริหารจัดการสาธารณภัย เน้นการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ ส่วนปัญหาอุปสรรคด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยคือ 1) ปัญหาด้านงบประมาณในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยอย่างยั่งยืน 2) ปัญหาเรื่องของข้อระเบียบกฎหมายที่ส่งผลกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

น้อยใจยา แก้ววงษา ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงประชาชนอาจยังไม่มากพอ ควรให้มีการอธิบายและเข้าถึงประชาชนในเขตพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเข้าใจถึงแนวทางในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยในส่วนของ การเตรียมตัวก่อนเกิดสาธารณภัยพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบขั้นตอนในการเตรียมตัวก่อนเกิดสาธารณภัย เนื่องจากเทศบาลไม่มีการอบรม การเตรียมความพร้อม การซ้อมแผนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับแผนและการปฏิบัติในการเตรียมตัวก่อนเกิดสาธารณภัย 2) ประชาชนส่วนใหญ่ต้องเร่งเก็บทรัพย์สินก่อนที่จะได้รับความเสียหาย จึงทำให้ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนักในขณะที่เกิดสาธารณภัย 3) เทศบาลตำบลบางซ้ายมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อช่วยเหลือประชาชน ส่วนหลังจากเกิดภัยพิบัติแล้วประชาชนเห็นว่า การฟื้นฟูหลังเกิดสาธารณภัยเป็นหน้าที่ของส่วนราชการที่ต้องเข้ามาทำการฟื้นฟูและซ่อมแซม จึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในฟื้นฟูหลังเกิดสาธารณภัยมากนัก ทั้งส่วนหนึ่งประชาชนไม่ทราบว่า มีสถานที่พักชั่วคราวที่ส่วนราชการจัดไว้ให้อยู่ที่ใดบ้าง เพราะส่วนราชการขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาคณะของเทศบาลตำบลบางซ้ายคือ 1) ควรให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนในการเตรียมตัวก่อนเกิดสาธารณภัยเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระดับบุคคลหรือครอบครัวอย่างถูกต้อง 2) ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันสาธารณภัย และให้มีการซ้อมแผนการป้องกันให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคยกับเครื่องมือต่าง ๆ 3) ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยเสริมแรงจูงใจทางบวกหรือให้ผลตอบแทนตามความต้องการแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชัยยุทธ ชินณะราศรี และคณะ ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการภัยพิบัติจากน้ำหลาก ดินโคลนถล่มที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พบว่า ภัยพิบัติจากน้ำหลากดินโคลนถล่มมีผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ส่วนรูปแบบจากจัดการภัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ **ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ** มีการติดตั้งอุปกรณ์เครื่องมือเตือนภัย ทั้งหอเตือนภัยและสถานีถ่ายทอดสัญญาณเตือนภัย เคลื่อนย้ายบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ วางระบบการเฝ้าระวังและการเตือนภัย มีการเตรียมระบบและซักซ้อมการเตือนภัย การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนและภาคี เพื่อเตรียมรับมือภัยพิบัติร่วมกัน **ระยะเกิดภัยพิบัติ** มีการจัดเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับชุมชนร่วมกันดูแลสุขภาพร่างกายและฟื้นฟูจิตใจให้แก่ผู้ประสบภัย ตั้งศูนย์ประสานงานและจัดกระจายความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้ประสบภัย **ระยะหลังเกิดภัยพิบัติ** มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่ได้รับความเสียหายและปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรให้เหมาะสมกับ

ระบบนิเวศ เพื่อไม่ให้เสี่ยงต่อการเกิดพังทลายของหน้าดิน ปรับปรุงและวางระบบสาธารณูปโภคให้มีความแข็งแรงทนทาน มีการเฝ้าระวังและเตรียมรับมือกับภัยพิบัติเพื่อลดบทบาทเรียนของการจัดการภัยพิบัติต่อการยกวางแผนการจัดการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้ กลไกของการจัดการในระดับชุมชนจะมีคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติ มีการประสานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ทีมกู้ภัย การสร้างกลไกการจัดการในระดับเครือข่ายภาคีภาครัฐ คือ องค์กรการบริหารส่วนตำบล องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปาส่วนภูมิภาค สำนักงานบริการโทรคมนาคม หน่วยงานทหารและหน่วยกาชาดจังหวัด จากผลการศึกษาดังกล่าวจึงนำมาซึ่งบทสรุปของผู้วิจัยเกี่ยวกับหลักการในการจัดการภัยพิบัติจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจะต้องมีการสร้างแรงจูงใจ กำลังใจ และการยอมรับให้กับชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การสร้างการเรียนรู้ร่วมกันทำความเข้าใจต่อปัญหาน้ำที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ รวมถึงการนำกรณีตัวอย่างต้นแบบและวิกฤตมาเป็นบทเรียนเพื่อทำความเข้าใจและสร้างความตระหนักให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจัดการภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จะต้องมีกำหนดยุทธศาสตร์ที่ได้จากการวิจัยในท้องถิ่นเพื่อสะท้อนถึงความต้องการในการแก้ไขปัญหาและจัดการภัยพิบัติจากน้ำหลาก-ดินโคลนถล่มอย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการแบบมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน

ความเห็นของผู้จัดทำบทความวิจัย

กล่าวโดยสรุปจากผลการศึกษาดังกรณีนี้นำเสนอในข้างต้น พบว่า ปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำ ความเข้มแข็ง และทุนทางสังคม ส่วนแนวทางการจัดการภัยพิบัติคือ ควรใช้ศักยภาพของชุมชนภายใต้ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในทางปฏิบัติจะประสบปัญหาอุปสรรคด้านงบประมาณการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน และด้านประสิทธิภาพการจัดการอันเนื่องมาจากระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการที่เหมาะสมควรประกอบด้วย การดำเนินงานใน 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ ระยะเกิดภัยพิบัติ และระยะหลังเกิดภัยพิบัติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดภัยพิบัติชุมชนเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากภัยพิบัติก่อนที่ภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ และเนื่องจากชุมชนเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่จึงมีความเข้าใจในสภาพพื้นที่และความเสี่ยงของตนได้ดีที่สุด การสร้างความตระหนักและการพัฒนาศักยภาพแก่ชุมชนให้สามารถรับมือและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้ด้วยตนเองจึงเป็นกุญแจสำคัญที่สุดในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติในชุมชนเอง เนื่องจากการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชนในการรับมือและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติอาจทำได้ไม่ทั้งหมด ประกอบกับข้อจำกัดด้านบุคคลและทรัพยากรของชุมชน ภาคประชาสังคมจึงควรมีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ทั้งในด้านการประเมินความเสี่ยง การปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพความเสี่ยงในพื้นที่ การวางแผนเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ การซ่อมแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ กล่าวคือ 1) การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้เรื่องการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในชุมชน โดยใช้แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่มุ่งเน้นในการสร้างขีดความสามารถในระดับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถปฏิบัติและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับชุมชนได้ด้วยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียงหน่วยงาน

ภาครัฐ ภาครัฐกิจเอกชน และหน่วยงานพัฒนาเอกชนต่าง ๆ และ 2) การเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของชุมชนในการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อช่วยชุมชนประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและช่วยเผยแพร่องค์ความรู้ให้ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสภาพความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม สามารถในการรับรู้ ปรับตัว และสามารถฟื้นคืนกลับจากเหตุการณ์ภัยพิบัติได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้ ควรมีการสร้างศักยภาพชุมชนเชิงถ่ายโอนความรู้และทักษะการจัดการในลักษณะจากคนรุ่นปัจจุบันสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2557). **การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประเทศไทย.
- กาญจน์จิรนนท์ คลองข่อย, และ สมศักดิ์ สามีคศิธรรม. (2556). **ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการภัยพิบัติศึกษากรณีการจัดการวิกฤตน้ำท่วมของหมู่บ้านแหวนกลาง**. สืบค้น 8 มีนาคม 2561 จาก mpa.krirk.ac.th/Thesis/24-27/doc_09.doc
- ชัยยุทธ ชินณะราศี และคณะ. (2558). การจัดการภัยพิบัติจากน้ำหลาก ดินโคลนถล่มที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน. **วารสารวิจัยและพัฒนา มจร**, 38(4), 327-342.
- ณัฐวุฒิ สิงห์แก้ว, และ อนุสรณ์ สิบบุญเรือง. (2559). **สาธารณภัยในประเทศไทยและการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย**. สืบค้น 8 มีนาคม 2561 จาก water.rid.go.th/drmsafety/document/2559.pdf
- น้อยใจยา แก้ววงษา. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางช้าง อำเภอบางช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ**, 2(2), 9-16.
- วงศ์เดือน มั่งมี. (2558). **การศึกษาบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์**. กรุงเทพฯ : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

ภาพอ้างอิง

ภัยพิบัติ. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561 จาก <https://phukhaophuji.wordpress.com/2015/02/19/>

การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

วิจัยโดย รองศาสตราจารย์คณาธิป ทองรวีวงศ์
เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

ภาพจาก : <http://203.157.108.9/asean/about.php>

การรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีพิมพ์เขียว (AEC Blueprint) เพื่อเป็นแผนงานเชิงบูรณาการด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ สำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 4 เรื่องคือ 1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว 2) การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา 3) การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน (Equitable Economic Development 4) การเชื่อมโยงอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Fully Integrated into Global Economy)

จากองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 ของพิมพ์เขียวดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศปัจจุบัน นอกจากนี้ ในระดับระหว่างประเทศและกลุ่มประเทศนอกภูมิภาคอาเซียนนั้น หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลปรากฏเป็นหลักการสำคัญในความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งสำหรับองค์การระหว่างประเทศอื่นที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ สหประชาชาติ (United Nation (UN) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ใน Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data File ใน ค.ศ. 1990 สำหรับในระดับภูมิภาคนั้น สหภาพยุโรป European Union (EU) ได้ออกกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (European Union Directive 95/46/EC) ตั้งแต่ ค.ศ. 1995 ซึ่งจะถูกแทนที่โดยกฎระเบียบฉบับใหม่ (GDPR) ใน ค.ศ. 2018 นี้ สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนและไทยนั้นแม้มิได้มีพันธกรณีดังเช่นประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปที่จะต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับกฎระเบียบดังกล่าว จากเหตุผลนี้ อาเซียนจึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดี

(Best practice/ guideline) เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2015

นอกจากนี้ จากแผนแม่บทการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (ASEAN Connectivity 2025) ก็มีการระบุถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ซึ่งปัจจุบันกฎหมายต่างประเทศหลายประเทศ กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลขึ้น แต่ปัญหาสำคัญก็คือ แต่ละประเทศต่างมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลตามกฎหมายที่แตกต่างกันไป โดยระดับและลักษณะการคุ้มครองตามกฎหมายก็แตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ บางประเทศยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรปได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เรียกว่า Directive 95/46/EC on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data on the Free Movement of Such Data โดยสร้างหลักเกณฑ์ในการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศนอกสมาชิกสหภาพยุโรปว่า “ห้ามมิให้มีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปไปยังประเทศอื่นที่มีได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรปหากประเทศดังกล่าวมิได้มีการรับรองระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ (Adequate level of protection)” กฎหมายดังกล่าวตราขึ้นเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันว่าเมื่อมีการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศ ข้อมูลเหล่านั้นจะยังคงได้รับความคุ้มครองต่อไปจากประเทศผู้รับโอนข้อมูลส่วนบุคคล หลักการนี้ยังคงมีอยู่ในกฎหมายยุโรปฉบับใหม่ (GDPR) ที่จะมีผลใน ค.ศ. 2018

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว รองศาสตราจารย์คณาธิป ทองรวีวงศ์ จึงได้ทำการศึกษาการปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งเสนอการปฏิรูปกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลของไทยให้มีหลักการสอดคล้องกับหลักการของกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายของประเทศในกลุ่มอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเหตุผล ความจำเป็น สภาพปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
2. ศึกษากรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในระดับระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ ที่มีผลกระทบต่อกลุ่มประเทศในอาเซียน เช่น กฎหมายสหภาพยุโรป ความตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป
3. ศึกษากฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและทำการเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายประเทศนอกกลุ่มอาเซียน
4. เสนอการปฏิรูปกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลของไทยให้มีหลักการสอดคล้องกับหลักการของกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายของประเทศในอาเซียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาทางนิติศาสตร์จากเอกสาร (Documentary Research) จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนคำพิพากษาและคดีที่เกี่ยวข้องกับการตีความกฎหมายดังกล่าว รวมทั้งทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative analysis) เนื้อหาและหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมาย

ต่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา การตีความ การปรับใช้ และคดีที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เอกสารและสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลประเภทเอกสารและสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เอกสาร บทความ นิตยสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูลกฎหมาย ใช้ระบบสืบค้นในเว็บไซต์ ศึกษาข้อมูลต่างประเทศ ข้อตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ

2. ข้อมูลจากประชากรที่ใช้ศึกษา อาทิ ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยกลุ่มตัวอย่างการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่

1) กลุ่มเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือผู้บริโภคทั่วไปที่ผู้ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมกรเก็บข้อมูล ประมวลข้อมูล และเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล

2) ผู้ประกอบธุรกิจขนาดเล็กและกลาง โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากจำนวนพนักงานเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มขนาดเล็ก (Small) ซึ่งมีพนักงานไม่เกิน 50 คน และกลุ่มขนาดกลาง (Medium) ซึ่งมีพนักงานเกิน 50 คนแต่ไม่เกิน 250 คน โดยอ้างอิงเกณฑ์ของสหภาพยุโรป (EU recommendation 2003/361)

3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น พนักงานอัยการ ตำรวจ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี เช่น ทนายความ เป็นต้น

4) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศที่มีมาอย่างยาวนานก่อนยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น กฎหมายยุโรปนั้น อยู่บนแนวคิดพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน มิใช่พิจารณากฎหมายนี้ในฐานะเครื่องมือหรือกลไกสนับสนุนการขยายตัวทางเทคโนโลยีดังเช่นกฎหมายของบางประเทศในอาเซียนที่เพิ่งบัญญัติขึ้นในยุคการแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการวิจัย

1. **ด้านแนวทางบัญญัติกฎหมาย ผลการวิจัย** พบว่า ประเทศในอาเซียนมีแนวทาง (Approach) ในการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแตกต่างกัน โดยจำแนกได้สามกลุ่มคือ กลุ่มที่หนึ่ง บัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะในลักษณะเป็นกฎหมายกลาง ซึ่งเป็นแนวทางเช่นเดียวกับสหภาพยุโรป เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ กลุ่มที่สอง บัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลหลายฉบับในลักษณะของกฎหมายที่ใช้บังคับกับแต่ละภาคส่วน (Sectorial law) เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม ไทย (ก่อนการมีผลของพระราชบัญญัติข้อมูลส่วนบุคคล) กลุ่มที่สาม ไม่มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะ แต่มีกฎหมายอื่นที่สามารถนำมาเทียบเคียงหรือปรับใช้ เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง เช่น บรูไน ลาว เมียนมา

2. **ด้านปัญหาการกำหนดหลักความยินยอมจากการศึกษา** พบว่า กฎหมายสหภาพยุโรป และกฎหมายประเทศในอาเซียนที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นกฎหมายเฉพาะ ต่างกำหนดให้หลักความยินยอม (Consent) เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการประมวลข้อมูลที่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า “ความยินยอม” ที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ ความยินยอมต้องให้โดยอิสระ (Freely given) ความยินยอมต้องมีความชัดเจน (Specific) ผู้ให้ความยินยอม

ต้องทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Informed consent) เจ้าของข้อมูลต้องมีสิทธิเพิกถอนความยินยอม ทั้งนี้สหภาพยุโรปกำหนดรายละเอียดทั้ง 4 ประการไว้ ในขณะที่กฎหมายภายในของประเทศในอาเซียนนั้นผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กฎหมายฟิลิปปินส์ มีการกำหนดนิยามรายละเอียดของความยินยอมไว้คล้ายคลึงกับยุโรป กล่าวคือ กำหนดว่าความยินยอมต้อง ให้โดยอิสระ (Freely given) เฉพาะเจาะจง (Specific) และผู้ให้ความยินยอมต้องทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Informed consent) กฎหมายสิงคโปร์กำหนดหลักการย่อยที่เน้นย้ำว่า หากความยินยอมได้มาโดยถูกกำหนดให้เป็นเงื่อนไขของการให้บริการหรือขายสินค้า จะไม่ถือเป็นความยินยอมที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศในอาเซียนอื่นที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเป็นกฎหมายกลาง เช่น มาเลเซีย มิได้มีการกำหนดนิยามและหลักการที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับความยินยอมไว้โดยเฉพาะ สำหรับประเทศไทยนั้น ร่างคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (ร่างฉบับที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเสร็จ 1135/2558) มีการกำหนดให้หลักความยินยอมเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการประมวลผลข้อมูลที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน แต่ร่างกฎหมายมิได้มีเจตนานิยามความหมายของ “ความยินยอม” ไว้หากนำองค์ประกอบสำคัญของความยินยอม 4 ประการข้างต้นมาวิเคราะห์กับร่างฉบับดังกล่าว สะท้อนถึงบางหลักการ เช่น สิทธิในการเพิกถอนความยินยอม แต่ยังไม่สะท้อนถึงหลักการอีก 3 ประการอย่างครบถ้วน การที่ร่างกฎหมายไม่นิยามความยินยอมให้ชัดเจนในระดับของตัวบทจะส่งผลให้ในทางปฏิบัติแล้วผู้บริโภคจำเป็นต้องให้ความยินยอมโดยไม่เกิดจากการตัดสินใจอย่างอิสระแท้จริง

3. ด้านสิทธิของเจ้าของข้อมูล พบว่า กฎหมายประเทศในอาเซียนมีการกำหนดให้สิทธิเจ้าของข้อมูลหลายประการคล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป ทั้งนี้สิทธิบางประการของเจ้าของข้อมูลยังไม่ได้รับการระบุไว้ในกฎหมายของประเทศในอาเซียนอย่างสอดคล้องกัน เช่น สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be forgotten) สิทธิที่จะขอให้จำกัดการประมวลผลข้อมูล (Right to restrict processing) สิทธิในการโอนข้อมูลระหว่างผู้ควบคุมข้อมูล (Right of data portability) สิทธิในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูล (Right to object to processing) เป็นต้น

4. ด้านหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูล พบว่า กฎหมายประเทศในอาเซียนมีการกำหนดหน้าที่ผู้ควบคุมข้อมูลหลายประการคล้ายคลึงกับกฎหมายสหภาพยุโรป โดยพบว่า หน้าที่บางอย่างยังไม่ได้รับการระบุไว้ในกฎหมายของประเทศในอาเซียนอย่างสอดคล้องกัน เช่น หน้าที่บูรณาการหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในชั้นวางแผนและชั้นปฏิบัติการ (Privacy by design) หน้าที่และการจัดสรรหน้าที่และความรับผิดชอบกรณีผู้ควบคุมข้อมูลหลายราย (Joint Controller) หน้าที่การแจ้งเหตุข้อมูลรั่วไหล เป็นต้น

5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายเกี่ยวกับการสอดแนมโดยหน่วยงานรัฐและกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกฎหมายเกี่ยวกับการสอดแนมโดยหน่วยงานของรัฐ (State surveillance) ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นกฎหมายคนละฉบับ แต่การดำรงอยู่ของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐในการสอดแนมอาจส่งผลกระทบต่อกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในบริบทของการโอนข้อมูลระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกรณีที่ประเทศผู้รับโอนข้อมูลมีข้อกำหนดการโอนข้อมูลออกนอกประเทศโดยใช้เกณฑ์การพิจารณา “ระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอ” (Adequate level of protection)

6. ด้านปัญหาทางกฎหมาย พบว่า ในการพิจารณาว่าประเทศผู้รับโอนมีระดับการคุ้มครองข้อมูลเพียงพอหรือไม่นั้น เพียงข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศผู้รับโอนมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแล้ว

ยังไม่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่าประเทศนั้นมีระดับการคุ้มครองที่เพียงพอ ดังจะเห็นได้จากกรณีพิพาทและข้อตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพยุโรป โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ตามกฎหมายยุโรปนั้น มีการนำ “สภาพแวดล้อมทางกฎหมายภายในของประเทศผู้รับโอนข้อมูล” มาพิจารณา ระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศผู้รับโอนว่าอยู่ในระดับที่เพียงพอหรือเทียบเท่ากับประเทศผู้โอนข้อมูล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมทางกฎหมายดังกล่าว ประกอบด้วยสามส่วนย่อยคือ 1) ความมีอยู่ของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2) เนื้อหาสาระของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและ 3) กฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานรัฐสอดแนมหรือเข้าถึงข้อมูลการสื่อสารของประชาชน ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมดังกล่าวอยู่ภายใต้บริบทของกฎหมายสิทธิมนุษยชนด้วย

7. ด้านประเทศในอาเซียน พบว่า ประเทศสมาชิกในอาเซียนหลายประเทศมีกฎหมาย นโยบายของภาครัฐ ที่ทำให้เกิดการสอดแนมหรือเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน เช่น กรณีฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ เมียนมา แม้ว่ามีกฎหมายภายในรองรับ แต่เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ด้านสิทธิมนุษยชนแล้ว เห็นว่ากฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านั้นมุ่งให้น้ำหนักกับความมั่นคงของรัฐ (National security) หรือผลประโยชน์ของภาครัฐ มากกว่าการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ด้วยเหตุนี้ การมีกฎหมายเกี่ยวกับการสอดแนมหรือดักจับข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางกฎหมายโดยรวมของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีกฎหมายดังกล่าวอาจอยู่ในระดับการคุ้มครองข้อมูลที่ไม่เพียงพอ เมื่อเทียบกับยุโรปหรือประเทศอื่น ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอาจไม่สามารถโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศกับประเทศในยุโรปหรือประเทศอื่นที่มีข้อจำกัดการโอนข้อมูลส่วนบุคคลโดยพิจารณาระดับการคุ้มครองที่เพียงพอ นอกจากนี้ ในระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันเอง บางประเทศก็มีหลักห้ามโอนข้อมูลส่วนบุคคลออกนอกประเทศเช่นเดียวกับหลักการของยุโรป ซึ่งอาจส่งผลให้การโอนข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเองได้รับผลกระทบจากบทบัญญัติดังกล่าว

8. สำหรับประเทศไทย พบว่า บริบทแวดล้อมของกฎหมายและแนวปฏิบัติของภาครัฐภายใต้ นโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งมีกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับอันส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนโดยภาครัฐ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ซึ่งมีหลักการเกี่ยวกับการปิดกั้นข้อมูลที่กว้าง รวมทั้งให้อำนาจเจ้าพนักงานเข้าถึงข้อมูลการสื่อสารได้ แม้จะมีกลไกถ่วงดุลโดยการขออนุญาตศาล แต่เหตุอันนำไปสู่การใช้อำนาจนั้นมีการบัญญัติไว้กว้าง จึงอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติ มั่นคงไซเบอร์ก็มีหลักการในการสอดแนมอย่างกว้างคล้ายคลึงกับสหรัฐอเมริกา รวมทั้งยังมีแนวนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลหรือการระบุตัวตนผู้ใช้งาน การสื่อสารอีกหลายกรณี ซึ่งเมื่อนำเกณฑ์ด้านสิทธิมนุษยชนมาพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายและนโยบายเหล่านี้ให้น้ำหนักกับความมั่นคงมากกว่าการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล จึงมีแนวโน้มว่า เมื่อพิจารณาแบบกฎหมายไทยโดยรวมแล้ว ระดับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยอาจไม่อยู่ในระดับที่เพียงพอเมื่อเทียบกับกฎหมายยุโรป แม้ว่าร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในชุดกฎหมายเศรษฐกิจดิจิทัลจะมีผลใช้บังคับแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ภายใต้กรอบของแนวคำพิพากษาศาลยุโรป คดีเลขที่ C-362/14 ซึ่งเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ศาลตัดสินว่าข้อตกลง Safe harbor ล้มเหลวเนื่องจากมาตรการทางกฎหมายภายในของสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะของการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยหน่วยงานภาครัฐ (access of public authorities to personal data)

ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับอุปสรรคการโอนข้อมูลส่วนบุคคลระหว่างประเทศจึงมิใช่การแก้ไขโดยการตรากฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลขึ้น หรือแก้ไขกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล แต่ต้องพิจารณาแก้ไข

ทั้งระบบ กล่าวคือ แม้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูล แต่หากมีกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจรัฐสอดแนมหรือเข้าถึงข้อมูล ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ก็อาจทำให้ประเทศที่มีกฎหมายเช่นนั้นตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดการโอนข้อมูลระหว่างประเทศได้

9. ด้านสิทธิที่จะถูกลืม (Right to be forgotten) พบว่า แม้ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ก็ยังมิได้มีหลักการคุ้มครองสิทธิอีกหลายประการที่เทียบเท่ากับกฎหมายยุโรป เช่น ยังไม่ครอบคลุม “สิทธิที่จะถูกลืม” สำหรับกฎหมายไทยปัจจุบันยังมิได้มีการบัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้โดยเฉพาะ

10. ด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีการติดต่อโดยมิได้เรียกร้อง พบว่า กฎหมายต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรปและแคนาดา ต่างมีระดับการคุ้มครองที่เข้มงวด ในขณะที่ข้อตกลงอาเซียนมิได้มีการระบุถึงประเด็นนี้ นอกจากนี้หากพิจารณาในระดับกฎหมายภายในประเทศในอาเซียนเอง พบว่า ประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับการติดต่อโดยมิได้เรียกร้องทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้ มีเพียงสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และไทย สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับสแปมของฟิลิปปินส์ถูกศาลสูงสุดพิพากษาว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงเหลือเพียงกฎหมายสิงคโปร์ ที่มีการวางหลักเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะ และไทยซึ่งมีการวางหลักกฎหมายไว้ในกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์คล้ายกับฟิลิปปินส์ สภาพเช่นนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กฎหมายภายในของประเทศไทยในอาเซียนถูกพิจารณาว่าไม่มีมาตรฐานในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายสหภาพยุโรป อันอาจส่งผลกระทบต่อทางการค้าระหว่างประเทศระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศในยุโรป นอกจากนี้ กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อโดยมิได้เรียกร้องทางอิเล็กทรอนิกส์อาจมีแนวโน้มขัดต่อรัฐธรรมนูญหากเปรียบเทียบกับกรณีฟิลิปปินส์และสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ แม้ตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่มีการกำหนดให้อำนาจรัฐมนตรีฯ ประกาศกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบปริมาณ ลักษณะการส่ง แต่เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีโทษอาญาและมีได้กำหนดองค์ประกอบความผิดให้ชัดเจนไว้ในตัวบท แต่ให้อำนาจฝ่ายบริหารกำหนดรายละเอียดนั้นอาจเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายอาญาและอาจพิจารณาว่ามีขอบเขตที่กว้างจนกระทบเสรีภาพในการสื่อสารได้

11. ด้านปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก พบว่า คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของบางประเทศในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ ได้พยายามวางแนวทางการบังคับใช้กฎหมายไว้ ในขณะที่ประเทศอื่นในอาเซียนรวมทั้งไทยยังมิได้มีการกำหนดแนวทางในประเด็นนี้ไว้ชัดเจน

12. ด้านประเด็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกรณีข้อมูลรั่วไหล (Data Breach) โดยจำแนกเป็นสองขั้นตอนคือ การคุ้มครองก่อนเกิดเหตุข้อมูลรั่วไหลและการคุ้มครองภายหลังข้อมูลรั่วไหล มีดังนี้

- 1) การคุ้มครองก่อนเกิดเหตุข้อมูลรั่วไหล ในขั้นตอนนี้พบว่า หลักที่ปรากฏในกฎหมายยุโรปและกฎหมายของบางประเทศในอาเซียนเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Necessity) นั้นมีความสำคัญในแง่การป้องกันก่อนข้อมูลรั่วไหล ภายใต้หลักการนี้ ผู้ควบคุมข้อมูลควรพิจารณาเลือกจัดเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการใช้ที่แจ้งให้กับเจ้าของข้อมูลทราบ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญก็คือ หน่วยงานภาครัฐมักมีกฎหมาย มาตรการนโยบายในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลอย่างกว้างขวาง ซึ่งการจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวนำไปสู่ความเสี่ยงของประชาชน ดังจะเห็นได้จากกรณีการรั่วไหลของเลขบัตรประชาชนเกาหลีใต้ สำหรับกรณีที่เกิดในประเทศสมาชิกอาเซียนเช่นการรั่วไหลของข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งในฟิลิปปินส์ กรณีประเทศไทยมีกฎหมาย ร่างกฎหมาย

และนโยบายภาครัฐหลายกรณีที่ทำให้หน้าหนักกับการเก็บข้อมูลปริมาณมากโดยไม่ได้นำหลักการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็นมาประกอบการพิจารณา นโยบายหรือกฎหมาย 2) การคุ้มครองภายหลังข้อมูลรั่วไหล พบว่า มีการกำหนดหลักการแจ้งเตือนข้อมูลรั่วไหล (Data Breach Notification) ซึ่งปรากฏในกฎหมายสหรัฐอเมริกาและยุโรป แต่พบว่าประเทศในอาเซียนยังไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวในแง่ของหลักการแจ้งเตือนข้อมูลรั่วไหล

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

1. นำหลักการพื้นฐานของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามแนวทางระหว่างประเทศและกฎหมายสหภาพยุโรป เช่น หลักความยินยอม หลักวัตถุประสงค์ในการประมวลข้อมูล มากำหนดไว้ในกรอบความตกลงของอาเซียน หลักสิทธิที่จะถูกลืม และหลักคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเด็นเฉพาะที่มีความสำคัญ เช่น หลักการเกี่ยวกับการติดต่อโดยมิได้เรียกร้องเพื่อการพาณิชย์ รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อจำกัดการโอนข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ประเทศสมาชิกอาเซียนนำไปเป็นแนวทางบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกัน

2. กำหนดกรอบแนวทางเกี่ยวกับการสอดแนมภาครัฐไว้ในกรอบความตกลงของอาเซียน โดยนำเกณฑ์ด้านสิทธิมนุษยชนตามแนวทางสหภาพยุโรปมาประกอบการพิจารณากำหนดกรอบดังกล่าว

3. นำหลักความยินยอมอันเป็นเงื่อนไขของการประมวลข้อมูลมาบัญญัติไว้ในกฎหมายรวมทั้งเสนอให้กำหนดรายละเอียดของหลักความยินยอมว่า ความยินยอมที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ ความยินยอมต้องให้โดยอิสระ (Freely given) ความยินยอมต้องมีความชัดเจน (Specific) ผู้ให้ความยินยอมต้องทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Informed consent) เจ้าของข้อมูลต้องมีสิทธิเพิกถอนความยินยอม

4. นำสิทธิบางประการของเจ้าของข้อมูลตามกฎหมายของยังไม่ได้รับการระบุไว้ในกฎหมายของประเทศในอาเซียนอย่างสอดคล้องกันมากำหนดไว้ เช่น สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be forgotten) รวมทั้งเสนอให้นำหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลบางประการที่ยังไม่ได้รับการระบุไว้ในกฎหมายของประเทศในอาเซียนอย่างสอดคล้องกันมากำหนดไว้ เช่น หน้าที่บูรณาการหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในชั้นวางแผนและชั้นปฏิบัติการ (Privacy by design) หน้าที่และการจัดสรรหน้าที่และความรับผิดชอบกรณีผู้ควบคุมข้อมูลหลายราย (Joint Controller) หน้าที่การแจ้งเหตุข้อมูลรั่วไหล

5. ควรกำหนดแนวทางการบัญญัติกฎหมายในประเด็น “ข้อจำกัดการโอนข้อมูลออกนอกประเทศ” โดยมีข้อเสนอเป็นสองแนวทางคือ 1) กำหนดข้อจำกัดการโอนข้อมูลออกนอกประเทศ โดยใช้เกณฑ์พิจารณา “ระดับการคุ้มครองที่เพียงพอเมื่อเทียบกับกฎหมายภายในประเทศผู้โอน” เช่นเดียวกับกฎหมายสหภาพยุโรป กฎหมายสิงคโปร์ มาเลเซีย 2) ไม่กำหนดข้อจำกัดการโอนข้อมูลออกนอกประเทศไว้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูล แต่กำหนดหน้าที่ผู้ควบคุมข้อมูลให้ต้องใช้กลไกทางสัญญาในการคุ้มครองข้อมูลที่โอนออกนอกประเทศ ดังเช่นแนวทางของฟิลิปปินส์

6. ลำพังการบัญญัติให้มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ยังอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ประเทศในอาเซียนมีระดับการคุ้มครองข้อมูลที่เทียบเท่ากับประเทศกลุ่มยุโรป จึงควรแก้ปัญหากรณี “การสอดแนมหรือเข้าถึงข้อมูลของประชาชนโดยภาครัฐ” ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ประเทศที่มีกฎหมายหรือนโยบายเช่นนี้มีมาตรฐานที่ไม่เทียบเท่ากับยุโรปแม้ว่ามีกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลก็ตาม โดยเสนอให้นำเกณฑ์พิจารณาด้านสิทธิ

มนุษยชนตามแนวทางสหภาพยุโรปมาประกอบการทบทวนร่างกฎหมาย ปรับปรุงแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมาย หรือแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการสอดแนมข้อมูล

7. ควรกำหนดหลักการเกี่ยวกับการติดต่อโดยมิได้เรียกร้องเพื่อการพาณิชย์ โดยอาจกำหนดกฎหมายอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ 1) กำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2) กำหนดไว้ในกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 3) กำหนดเป็นกฎหมายเฉพาะ

8. ควรกำหนดแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก โดยมีข้อเสนอเป็นสามแนวทางคือ แนวทางแรกกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเป็นบทบัญญัติเฉพาะในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แนวทางที่สอง กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเป็นกฎหมายเฉพาะต่างหากจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นกฎหมายกลาง แนวทางที่สาม ไม่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเป็นการเฉพาะ โดยปรับใช้หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับกรณีของเด็กด้วย

9. ควรมีแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีข้อมูลรั่วไหล โดยแบ่งเป็นกรณีคือ กรณีก่อนการรั่วไหล ซึ่งนอกจากการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องมีหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่ข้อมูลที่เก็บรักษาไว้แล้ว ควรต้องนำหลักเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Necessity) มาใช้ประกอบกับหลักกำหนดหน้าที่ผู้ควบคุมข้อมูลในการมีหน้าที่บูรณาการหลักการคุ้มครองข้อมูลทั้งในชั้นวางแผนและชั้นปฏิบัติการ (Privacy by design) และกรณีหลังข้อมูลรั่วไหลควรให้ประเทศสมาชิกในอาเซียน นำหลักการแจ้งเตือนข้อมูลรั่วไหล (Data Breach Notification) มากำหนดไว้ในกฎหมาย โดยกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ เช่น หลักการประเมินความเสี่ยงรายละเอียดในการแจ้งเตือนว่าจะต้องมีประเด็นหรือข้อมูลใดบ้าง

ความคิดเห็นของผู้จัดทำบทความ

1. ควรมีการทบทวนกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อกำหนดหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อจำกัดในการโอนข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยให้สอดคล้องกับกฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียน

2. ควรมีการทบทวนพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยการปรับปรุงร่างกฎหมายในส่วนของหลักเกณฑ์ด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำเสนอประเด็นข้อเสนอแนะในระดับกฎหมายภายในประเทศและระดับอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

คณาธิป ทองรวีวงศ์ (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ภาพอ้างอิง

ประชาคมอาเซียน. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561 จาก <http://203.157.108.9/asean/about.php>

งานวิจัยและพัฒนา

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วิจัยโดย *ปรีชา ผลขมภู*
เรียบเรียงโดย *ปิยะวรรณ ปานโต*

ภาพจาก : <http://www.nationtv.tv/main/content/378522635/>

การศึกษาเป็นกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาประชากรของประเทศให้มีความรู้ ความสามารถและมีพลังที่จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาจึงเสมือนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาประชากรและประเทศชาติได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ แต่การที่จะพัฒนาไปได้หรือไม่ นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถ้ายทอดวัฒนธรรม และสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม โดยเฉพาะการศึกษาในยุคปัจจุบันได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มาปรับใช้ในการเรียนการสอน โดยที่ระบบการศึกษาจะมีประสิทธิภาพต้องมีเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีหลักการที่ดีและการบริหารที่มีการกระจายอำนาจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม และระบบการศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง แต่ที่ผ่านมากระบวนการศึกษาดังกล่าวในบางพื้นที่ยังไม่สามารถบรรลุผลตามที่กำหนดไว้เท่าที่ควร เพราะยังพบปัญหาด้านคุณภาพของผลผลิตด้านการกระจายโอกาสทางการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา

จึงควรมีการปรับปรุงระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับเงื่อนไข การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถพัฒนาประเทศชาติในด้านการศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สังคมไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศอย่างกว้างขวางและทุกภาคส่วน ส่งผลให้ประเทศไทยเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นในหลายด้าน และสามารถปรับตัวรับกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้ โดยมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความรู้ มีการศึกษาเพิ่มขึ้น การมีงานทำสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัวส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามที่ผ่านมายังพบปัญหาที่เป็นอุปสรรคที่ต้องรีบแก้ไขก็คือ การสร้างความสมานฉันท์ของคนในสังคม สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศขาดความสมดุล ความเสี่ยงจากปัญหายาเสพติด รวมถึงสุขภาวะด้านสุขภาพของคนไทยลดลงที่เกิดจากคุณภาพการศึกษาและเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงมีความสอดคล้องกับการติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่เศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มเติบโตอย่างมีคุณภาพ การขยายตัวเพิ่มขึ้น หลังจากชะลอตัวอย่างต่อเนื่องในปี 2549 จากนั้นในปี 2553 คุณภาพชีวิตของคนไทยเริ่มดีขึ้น มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย ความยากจนลดลง แต่ยังคงต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาของคนในสังคม การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม และการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม แต่การดำเนินงานยังคงประสบปัญหาที่สะสม คือ 1) สังคมส่วนใหญ่มองการศึกษานอกระบบเป็นทางเลือกสุดท้าย ไม่นิยมเรียน ทำให้จำนวนผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยลดลง 2) สังคมมองผลผลิตของการศึกษานอกระบบยังไม่มีคุณภาพพอ 3) กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบเป็นผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ และย้ายถิ่นสูง ไม่สามารถเข้ารับบริการ และร่วมกิจกรรมต่อเนื่องได้ 4) ความไม่พร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของหน่วยงาน ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน 5) กระแสโลกาภิวัตน์และวัตถุนิยม ทำให้ข้อมูลไหลบ่าเข้าถึงประชาชนได้เร็วและหลากหลาย ทำให้ศีลธรรมเสื่อม การจัดการเรียนรู้ให้เป็นคนดีทำได้ยากขึ้น 6) ประชาชนทั่วไปไม่เข้าใจความแตกต่างระหว่างการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต 7) ยังติดยึดแนวความคิดจัดการศึกษาเอง ทำให้ไม่สามารถประสานหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมได้ และขาดแนวความคิดจัดการในรูปแบบเครือข่าย 8) บุคลากรที่รับผิดชอบยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องการพัฒนากำลังคน ขาดวิสัยทัศน์ของการศึกษายุคเทคโนโลยีใหม่เท่าที่ควร และ 9) ขาดการขับเคลื่อนในการใช้ยุทธศาสตร์ให้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นวาระแห่งชาติ ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ จากการดำเนินงานการพัฒนาแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อพิจารณาและวิเคราะห์สภาพปัญหาที่สำคัญแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้คือ

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ และ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น นายปรีชา ผลชมภู นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี (ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการชำนาญการ ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร) ในฐานะผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาและน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ สถานศึกษา ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประชากรหรือกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 เป็นครูหรือบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต หรือ 6 โซน จำนวน 143 คน และกลุ่มที่ 2 คือ ประชากรผู้ให้ข่าวสารคนสำคัญ (Key Informants) โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร (กศน.เขต) จำนวน 50 เขต หรือ 6 โซน รวมจำนวน 10 คน และนำข้อมูลที่ได้มาทำการประมวลผลวิเคราะห์ และนำมาสรุปเป็นผลการศึกษา

ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาได้นำเสนอและสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นและเสนอในภาพรวม พบว่า สถานศึกษามีนโยบายและแผนงานด้านวิชาการที่ส่งเสริมการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียน การสอนอยู่แล้ว แต่มีปัญหาด้านการดำเนินงาน อาทิ บุคลากรยังขาดศักยภาพ และมีจำนวนน้อย รวมถึงยังขาดงบประมาณและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตลอดจนการวางแผนยังไม่เหมาะสมต่อการดำเนินงาน และการติดตามผลงานจึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย ส่วนการบริหารด้านสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการ งบประมาณได้อย่างมีคุณภาพก็ตาม แต่มีปัญหาเรื่องการขอใช้สถานที่ ระบบอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน ถึงแม้สถานศึกษาจะมีการประสานสร้าง สายสัมพันธ์กับชุมชนแล้วก็ตาม แต่ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ค่อนข้างน้อย จึงส่งผลต่อ

สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้สรุปประเด็นของปัญหาแยกเป็นรายด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษามีหน่วยการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น มีการติดตาม ประเมินผล มีการนิเทศศึกษา วิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง แต่มีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ เช่น บุคลากรขาดศักยภาพในสาขาวิชาที่สอนและนักศึกษาขาดเรียน การย้ายถิ่นฐาน และขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

1.2 ด้านการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์ดีทุกระดับชั้น ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษามีการนำข้อมูลจากการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนทำให้ผลการเรียนรู้เกิดสัมฤทธิ์ผล

1.3 ด้านการบริหารจัดการสื่อ และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสม โดยใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นอยู่พอเพียงของผู้เรียนทำให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการและปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้เป็นอย่างดีและใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้โดยมีสถานศึกษามีการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนควบคู่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม

1.4 ด้านจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษามีแผนงาน โครงการ แน่แนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาและการพัฒนาตนเองได้ โดยมีการติดตามผล การจัดกิจกรรมแน่วแน และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำผลการติดตามมาใช้พัฒนาการจัดกิจกรรมแน่วแน และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน อันส่งผลดีต่อการพัฒนากิจกรรมแน่วแนเป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า

2.1 สถานศึกษามีคุณลักษณะของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารบางคนมีวิสัยทัศน์และประสบการณ์ในการบริหารจัดการแตกต่างกัน

2.3 บุคลากรของสถานศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในเกณฑ์น้อย เนื่องจากบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และขาดการจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากขาดแรงจูงใจและการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน อันส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งอัตราจ้างและมีค่าตอบแทนต่ำ แต่บุคลากรส่วนใหญ่รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างมีคุณค่า

2.4 นักเรียนหรือผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากครูผู้สอนยังขาด

ความรู้ความเข้าใจและขาดประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน รวมถึงปัจจัยจากตัวนักศึกษาในประเด็นปัญหาด้าน เศรษฐกิจและภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในระดับปานกลาง

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง พบว่า

3.1 การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ มีการปรับปรุงหลักสูตรให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการส่งเสริมการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง และการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้ห้องสมุดประชาชน มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงเป็นฐานสำคัญ ในการส่งเสริมพร้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในปรัชญา 3 ท่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี และเรียนรู้ คือความรู้และคุณธรรมนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

3.2 พัฒนาครูยุคใหม่ให้เป็นครูมืออาชีพ โดยการอบรมพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ และส่งเสริม ให้มีการวิจัย ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ และมีการติดตามผลประเมินผล มีการสร้างความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักถึงหลักการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงพบปัญหาในการส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินชีวิตตามวิถีไทย วัฒนธรรมประเพณีไทย การมีส่วนร่วมของบุคลากร ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากแต่สามารถปรับแก้ไขได้ หากมีความตั้งใจจริง แบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับผู้เรียนได้

3.3 พัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยมีบุคลากรเป็นแกนกลางในการทำหน้าที่ และ สร้างระบบเครือข่าย พัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัยเพื่อบริการแหล่งเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว

3.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนในท้องถิ่น และพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ และมีระบบสารสนเทศที่ดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมความต้องการให้สถานศึกษามีการบูรณาการหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การบูรณาการหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรหรือครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุง การเรียนการสอนให้เหมาะสมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรม โครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ผลของกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนภายในองค์กรควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายและการดำเนินชีวิตให้มีความสมดุลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาอื่น ๆ โดยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาอื่น ๆ

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียง

การศึกษา (Education) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

ทั้งนี้ การบริหารจัดการสถานศึกษาของสำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สู่การเรียนการสอน เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต และเสริมสร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน หากนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงเป็นการศึกษาเพื่อนำผลการศึกษากลับมาพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสอดแทรกการเรียนการสอนของครูผู้สอน และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

ดังนั้น การศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ตลอดจนสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดมาตรการในการกำกับ ติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และกระทรวงศึกษาธิการในฐานะกำกับดูแล ควรให้ความสำคัญในการผลักดันให้การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวาระสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา ผลขมภู. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยปทุมธานี, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.

สุวัฒน์ ธรรมสุนทร. (27 มีนาคม 2551). **การศึกษาตามอัธยาศัย**. สืบค้น 16 มกราคม 2561 จาก
http://mediathailande.blogspot.com/2012/05/blog-post_460.html

ภาพอ้างอิง

เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561 จาก
<http://www.nationtv.tv/main/content/378522635/>

บทความที่น่าสนใจ

สถานการณ์ครอบครัวไทย

เรียงเรียงโดย...จันทพร สีหาบุญลี

ภาพจาก : <http://popcornfor2.com/content/19>

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ให้ความหมายของครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก ฐานรากสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดามารดาและบุตร โดยในส่วนของครอบครัวไทยถือเป็นครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นส่วนหนึ่งมาจากการสืบสายโลหิตหลอมรวมกันกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา จนนำมาสู่ลักษณะของครอบครัวไทยดังต่อไปนี้

1. เป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวใหญ่มากกว่าครอบครัวแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะในชนบทซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย รวมทั้งพี่น้องของฝ่ายสามีหรือภรรยา
2. ให้อำนาจสามีหรือผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว โดยสามีต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูให้ความจุใจในทางเศรษฐกิจ แต่ในปัจจุบัน ฝ่ายภรรยาเริ่มมีบทบาทมากขึ้น เพราะต้องช่วยกันหาเงินหาทองมาช่วยยกฐานะของครอบครัว เนื่องจากค่าใช้จ่ายเพื่อการยังชีพในปัจจุบันค่อนข้างเยอะ ประกอบกับแต่ละครอบครัวต้องยกฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง ถ้าหากฝ่ายภรรยาไม่ออกไปทำงานอาจตกอยู่ในฐานะค่อนข้างลำบากได้
3. มีลูกเป็นโซ่ทองของพ่อแม่ รวมไปถึงญาติทุกคนในครอบครัวจะเห็นได้ว่าเมื่อมีเด็กเกิดขึ้นในครอบครัวทุกคนมักจะมุ่งความสนใจไปที่เด็กเป็นส่วนใหญ่

4. มีความเคารพเชื่อฟังกันตามลำดับอาวุโสของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวมักจะทำให้ความเคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ที่มีลำดับอาวุโสมากกว่าตน ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวที่ดีเมื่อกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัวสามารถยุติปัญหาได้เร็วกว่าครอบครัวที่ไม่เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส

5. ยกย่องลูกผู้ชายให้เป็นผู้สืบสกุล นั่นคือ จะต้องคอยระมัดระวังความประพฤติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ถ้ามีความเสียหายก็เท่ากับเป็นการทำลายวงศ์ตระกูล

6. มีลูก ๆ เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาในวัยชรา ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวไทย เนื่องจากคนไทยได้รับการสั่งสอนอบรมเรื่องความกตัญญูทวดเทวี ให้อุปการะช่วยเหลือและอุปการะแก่ญาติผู้ใหญ่ของตน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยชราและขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความกตัญญูทวดเทวีจึงถือเป็นคุณธรรมที่สังคมยกย่องอย่างสูง

7. ภรรยาถึงแม้จะไม่ใช่นำครอบครัว แต่ก็มิบทบาทมาก โดยมีอิทธิพลเหนือฝ่ายชายในการเลี้ยงดูอบรมบุตรธิดา การใช้จ่ายในครอบครัวตลอดจนการดูแลบ้านเรือน

8. ความผูกพันทางสายโลหิต บิดามารดารักและหวังใยลูกตนเสมอ แม้ว่าจะแต่งงานไปแล้วก็ตาม ทำนองเดียวกับญาติพี่น้องจะช่วยเหลือเผื่อแผ่กันและกัน ญาติทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีความเท่าเทียมกัน และนับเชื้อสายทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง พ่อแม่มักอุปการะเลี้ยงดูลูกที่เป็นโสดตลอดไป ถ้าคู่สมรสใหม่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิมมักเลือกการอยู่ร่วมบ้านเดียวกันกับครอบครัวฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชายเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีการใช้อำนาจเหนือภรรยาเกินขอบเขต

ครอบครัวจึงเป็นสถาบันเล็ก ๆ ทางสังคมที่มีความสำคัญในการผลิตคนออกมาสู่สังคมและเป็นแหล่งฟูมฟักคนให้เข้าสู่สังคมสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้ หากแต่ปัจจุบันสถานการณ์ครอบครัวของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคอดีตมาก จึงส่งผลให้สถาบันครอบครัวไทยในปัจจุบันมีบทบาทค่อนข้างน้อยในการผลิตคนเข้าสู่สังคมตลอดจนปัจจัยทางเศรษฐกิจได้เป็นสาเหตุให้การฟูมฟักอบรมเลี้ยงดูน้อยตามไปด้วย ทั้งนี้ จากสถานการณ์ประชากรไทยเมื่อปี 2558 ซึ่งกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNFPA Thailand) ได้ทำการศึกษาสถิติไว้ระหว่างปี 2530-2556 พบว่า ปัจจุบันครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลาย กล่าวคือ องค์ประกอบของครอบครัวเดี่ยวแบบพ่อ-แม่-ลูก ไม่ใช่รูปแบบหลักของสังคมอีกต่อไป ครอบครัวสามรุ่นในครอบครัวเดี่ยวซึ่งประกอบด้วย ปู่ย่า ตายาย ลูกหลาน คือ รูปแบบของครอบครัวซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.6 อันดับที่ 2 คือ ครอบครัวแบบพ่อ แม่ ลูก คิดเป็นร้อยละ 26.6 อันดับที่ 3 คือ คู่สามี-ภรรยาที่ไม่มีบุตร ร้อยละ 16.2 อันดับที่ 4 คือ ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว ร้อยละ 13.9 อันดับที่ 5 คือ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งหมายถึง ทั้งครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว ร้อยละ 7.1 อันดับที่ 6 คือ ครัวเรือนข้ามรุ่นแบบตา-ยาย หรือ ปู่-ย่า เลี้ยงหลาน มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 2.1 และอันดับสุดท้าย คือ ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ หรือครอบครัวที่ไม่มีคูครอง มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 0.6 นอกจากนี้ ยังมีครอบครัวอีกลักษณะเกิดขึ้นในสังคมไทยคือ ครอบครัวเพศเดียวกันซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติเรื่องเพศ ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยเปิดกว้างมากขึ้น โดยพบว่า ครอบครัวที่มีคูครองในลักษณะชายกับชาย มีประมาณร้อยละ 0.4 และหญิงกับหญิงมีอยู่ประมาณร้อยละ 0.3

อย่างไรก็ตาม สถาบันครอบครัวไทยในปัจจุบันมีบทบาทค่อนข้างน้อยในการผลิตคนเข้าสู่สังคมตลอดจนปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ เป็นสาเหตุให้การฟุ่มเฟือยน้อยลงตามไปด้วย ส่งผลให้เกิดความสั่นคลอนของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์หรือพันธะระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวที่มีต่อกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ครอบครัวไทยกำลังเผชิญอยู่ ดังต่อไปนี้

1. ความยากจน ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวจำนวนมากประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ส่งผลกระทบต่ออาชีพและรายได้โดยตรง หัวหน้าครอบครัวตกงาน ทำให้ขาดรายได้จนเจือครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รongลงมาเป็นกลุ่มรับจ้างใช้แรงงานและทำงานประจำรับเงินเดือน

2. การแพร่ระบาดของยาเสพติดพบมากในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี ทั้งหญิงและชาย สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ บิดามารดาหย่าร้าง เด็กขาดความอบอุ่น ได้รับการเลี้ยงดูแบบอิสระปล่อยตามสบาย ทำให้ขาดที่พึ่งหรือการชี้แนะให้คำปรึกษา ทำให้ขาดการควบคุมตนเอง พักอาศัยอยู่ในบริเวณที่ซื้อขายยาเสพติด และเพื่อนมีส่วนสำคัญที่ชักจูงให้เริ่มเสพยาเสพติด

3. การติดเชื้อโรคเอดส์ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นและผู้ใช้แรงงาน นำไปสู่การติดเชื้อและเสียชีวิตจากโรคเอดส์ ทำให้แพร่เชื้อไปยังสมาชิกในครอบครัว เมื่อพ่อแม่ติดเชื้อและเสียชีวิตลง ลูกที่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้กลายเป็นเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่ง

4. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อครอบครัวของฝ่ายชาย การใช้อำนาจหรืออารมณ์ในการตัดสินใจและมีพฤติกรรมมั่วเมาในสิ่งเสพติด ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท และทำร้ายกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ

5. สัมพันธภาพภายในครอบครัวเสื่อมถอยลง พ่อ-แม่-ลูก ไม่ได้ทำบทบาทหน้าที่ของตนเต็มที่ ละเลยการอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม รวมทั้งการหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ผลักภาระโดยให้เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นในสังคมมากขึ้น เช่น สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ

6. เด็กถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้มีการพัฒนาการเหมาะสมตามวัย ขาดความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู มีทั้งเด็กถูกทอดทิ้งปล่อยปละเลย เด็กกำพร้า เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

7. ผู้สูงอายุถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ไม่ได้ได้รับความสนใจดูแลเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้รับภาระเลี้ยงดูหลาน เนื่องจากพ่อแม่ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยควรจะได้พักผ่อน ต้องรับผิดชอบดูแลเด็กที่ยังช่วยตนเองไม่ได้ ในภาวะที่ผู้สูงอายุก็ต้องการให้ดูแลเกื้อหนุน

8. ปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อชุมชนและสังคมมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น จึงเป็นแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง เพราะการที่สมาชิกในสังคมไม่ได้สังสรรค์ร่วมมือกัน โอกาสที่จะสร้างพลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น

สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560–2564 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) การพัฒนา ศักยภาพของครอบครัว 2) ส่งเสริมให้ครอบครัวดำเนินชีวิต โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม 3) การบริหารจัดการที่เอื้อต่อความเข้มแข็งของครอบครัว 4) ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายทางสังคมเพื่อ พัฒนาครอบครัว และ 5) พัฒนาระบบการสื่อสารสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัว ทั้งนี้ โดยมีแนวทางการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาครอบครัวไทย ดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐจำเป็นต้องกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนเพื่อให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและครอบครัวสามารถนำไปผลักดันและสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในอนาคต เพราะสถาบันครอบครัวสะท้อนความมีคุณภาพของภาคพลเมือง

2. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องกำหนดมาตรการความร่วมมือในการที่จะผลักดันและ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาครอบครัว เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. การกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อการพัฒนาสังคมและครอบครัว ตลอดจน บทกำหนดโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือละเลยต่อการพัฒนาและสร้างสำนึกรับผิดชอบร่วมกันของสถาบัน ครอบครัว

4. สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐระดับชุมชนท้องถิ่นควรมีการจัดโครงการฝึกอบรมให้ ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการอบรมดูแลบุตรหลานในทุกช่วงวัย แทนที่จะฝากไว้กับทางสถาบันการศึกษาเพียงอย่าง เดียว ทั้งนี้เพื่อบุคคลในชุมชนหรือแก่ครอบครัวจะสามารถนำวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของตนไปปรับใช้ เพื่อปลูกฝังให้บุตรเป็นคนดีที่มีคุณค่าของสังคม

5. การให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวไทยในปัจจุบันเป็น ประจำและสม่ำเสมอผ่านทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ก็อาจจะเป็นช่องทางหนึ่งให้ทุกคนในสังคมตระหนักรู้ ร่วมกันถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดผลมาจากสถาบันครอบครัว ทั้งนี้ทุกคนในสังคมจะได้มีส่วนร่วม และสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่เปี่ยมด้วยคุณภาพ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจาก ลักษณะในอดีตค่อนข้างมาก จากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวในหลากหลายรูปแบบในปัจจุบัน จึงส่งผลให้ ครอบครัวไทยขาดความเอื้อเพื่อและเอื้ออาหารต่อกัน ส่งผลกระทบไปถึงกลุ่มคนผู้สูงอายุที่นับวันจะมีจำนวน เพิ่มขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุขาดคนเอาใจใส่ดูแลและอาจจะกลายเป็นปัญหาสังคมของประเทศไทยในอนาคตได้ ขณะเดียวกันกลุ่มประชากรวัยเด็กก็กลับลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดลดลง รวมทั้งมีการใช้ชีวิตครอบครัว รูปแบบใหม่คือ ชายรักชาย หญิงรักหญิง ซึ่งครอบครัวสมัยใหม่ไม่นิยมมีบุตรหรือมีก็เพียงคนเดียว อาจด้วย ปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือการบีบรัดทางสังคมที่ต้องร่วมช่วยกันทำมาหาเลี้ยงชีพ ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลต่อ โครงสร้างประชากรของไทย กล่าวคือ ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามประชากรใน วัยเด็กและวัยทำงานมีจำนวนลดลงและกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาครอบครัวไทย พ.ศ. 2560–2564 เพื่อให้ครอบครัว ไทยสามารถผลิตคนที่มีคุณภาพสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพลังงานและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). **สถานการณ์ ปัญหา และแนวโน้มของครอบครัวไทย**. สืบค้น 20 เมษายน 2561 จาก <http://www.m-society.go.th/artich-attach/8426/8767.doc>

เกศกาญจน์ บุญเพ็ญ. (2560). **ไขปัญหาครอบครัวไทย มากมายปัญหา**. สืบค้น 20 เมษายน 2561 จาก <https://media.komchadluck.net/img/85ze1/2017/05/02/...>

ไพฑูรย์ เครือแก้ว ณ ลำพูน. (2518). **ลักษณะสังคมไทย**. สืบค้น 23 เมษายน 2561 จาก <https://goodluck123foryou.wordpress.com/2013/09/17/...>

อรรถภูมิ อองกุลณะ. (2559). **เมื่อครอบครัวไทย..ไม่เหมือนเก่า**. สืบค้น 20 เมษายน 2561 จาก www.bangkokbiznews.com/news/detail/699799...

ภาพอ้างอิง

ครอบครัวไทย. สืบค้น 2 พฤษภาคม 2561 จาก <http://popcornfor2.com/content/19>

อาหารมังสวิรัต

เรียบเรียงโดย ลิฐฐร กระแสร์สุนทร

ภาพจาก: <https://net.hr/magazin/zdravlje-i-ljepota/paleo-prehrana-sto-ukljujuje-i-koje-su-joj- glavne-prednosti-i- nedostaci/>

ปัจจุบันคนหนุ่มสาวยุคใหม่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพเป็นอย่างมาก แตกต่างจากคนวัยเดียวกันในอดีตที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากผลการวิจัยของมายด์แชร์ (Mindshare) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับกระแสการดูแลสุขภาพของคนทั่วโลก พบว่า คนส่วนใหญ่ไม่ได้หยุดที่จะดูแลตนเองเพียงแค่การรักษาโรคร้ายหรือการทำให้ร่างกายแข็งแรงเท่านั้น แต่ยังหันมาให้ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันและดูแลสุขภาพที่จะมีการผลต่อการเจ็บป่วยในอนาคตอีกด้วย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพจิตใจให้สมบูรณ์และแข็งแรง ปรากฏให้เห็นดังกระแสการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ของหนุ่มสาวยุคใหม่ อาทิ ซี่จี้กรยาน กิจกรรมเดิน-วิ่ง ที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก รวมถึงการออกกำลังกายแบบ T25 นอกจากการออกกำลังกายดังกล่าวแล้ว การเลือกรับประทานประเภทอาหารคลีน อาหารเจ และอาหารมังสวิรัต ซึ่งเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมในกลุ่มคนรักสุขภาพตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา รอบโลกวิจัยฉบับนี้จึงขอนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหลักและวิธีการรับประทานอาหารมังสวิรัตที่ถูกต้องเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการเลือกรับประทานอาหารที่จะทำให้ร่างกายและสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

อาหารมังสวิรัต (Vegetarian Foods) ซึ่งจากการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์พบว่ามี การรับประทานอาหารมังสวิรัตกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ โดยมีหลักฐานทางบรรพชีวินวิทยา และทางโครงสร้างสรีระของร่างกาย ที่ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่กินพืช (Herbivorous) ไม่ใช่สัตว์กินเนื้อ (Carnivorous) อย่างที่บางคนเคยเข้าใจผิดมาก่อน โดยจากการศึกษาและพิสูจน์พบว่า มนุษย์มีลักษณะของ ฟันหน้าที่ยาวแบนใช้สำหรับการกัดอาหารประเภทพืช ส่วนฟันกรามที่หนาและแข็งแรงมีหน้าที่สำหรับการบดเคี้ยว โดยมนุษย์นั้นไม่มีเขี้ยวหรือมีเล็บที่แหลมคม ผิวหนังมีรูออกจากต่อมเหงื่อ ถ้าไ้มีความยาวกว่า

ลำตัวหลายเท่า น้ำย่อยในกระเพาะอาหารมีเอนไซม์และกรดเกลือเข้มข้นที่จำกัดสำหรับใช้ย่อยอาหารประเภทโปรตีน ในลำไส้เล็กมีเอนไซม์สำหรับการย่อยแป้งข้าวหรือคาร์โบไฮเดรต การเติมน้ำของมนุษย์ใช้วิธีการท่อกระพุ้งแก้มแล้วดูดน้ำเข้าไปในปาก ไม่ได้ใช้ลิ้นเลียน้ำเช่นสัตว์ทั่วไป จึงยืนยันได้ว่าโครงสร้างทางธรรมชาติและสัณฐานวิทยาของมนุษย์มีความเหมาะสมกับการรับประทานอาหารประเภทพืช ผักและผลไม้เป็นอาหารมากกว่าการรับประทานเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ทั้งมนุษย์ยังมีระบบการย่อยอาหารและเมตาบอลิซึมที่แตกต่างจากสัตว์กินเนื้อ คือ คนอ้วนมักมีปัญหามาจากร่างกายสะสมไขมันอิ่มตัวหรือคอเลสเตอรอลในเส้นเลือดและเนื้อเยื่อมาก จึงอาจส่งผลให้เป็นโรคหัวใจ โรคหลอดเลือดอุดตันและโรคอื่น ๆ ได้ง่ายกว่าสัตว์กินเนื้อทั่วไปที่มีวิธีการปกป้องไขมันที่มากเกินไปจนร่างกายได้ตีความมนุษย์ สัตว์กินเนื้อจึงไม่มีปัญหาในการกินอาหารที่มีไขมันอิ่มตัวและคอเลสเตอรอลในขนาดสูง อีกทั้งยังไม่ค่อยพบโรคหลอดเลือดตีตันในสัตว์กินเนื้อทั่วไป ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถรับประทานพืช ผัก ผลไม้สดหรือดิบได้ง่ายโดยตรง แต่รับประทานเนื้อสัตว์ดิบโดยตรงไม่ได้ เพราะจะรู้สึกว่ามีกลิ่นเหม็นคาวเลือด จึงต้องนำไปต้ม นึ่ง ทอด และย่างเสียก่อนเพื่อให้สุก ประกอบกับเมื่อนำไปผสมเครื่องเทศและสมุนไพรหรือผ่านกรรมวิธีปรุงอาหารอื่น ๆ เพื่อดับกลิ่นคาวก่อนรับประทานเสมอ

ต่อมา วิวัฒนาการของชีวิตและการพัฒนาทางสมองของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีความคิดในการล่าสัตว์และเกิดความรู้ในการนำสัตว์มาเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร มนุษย์จึงกินอาหารทั้งที่เป็นพืชและเนื้อสัตว์ (Omnivorous) เรื่อยมา โดยยังคงมีลักษณะของความเป็นสัตว์กินพืชมากกว่าเป็นสัตว์กินเนื้อ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงวิธีการบริโภค การเก็บและการปรุงอาหารเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ได้แหล่งอาหารเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลดีต่อจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้นหลายเท่าตัวในปัจจุบัน แต่เนื่องจากในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้ปรากฏโรคภัยชนิดไม่ติดต่อแต่ร้ายแรงและเรื้อรังในมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาพบสถิติของการเจ็บป่วยและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นจากโรคภัยดังกล่าวอันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาหารที่บริโภคจากพืชผักมาเป็นเนื้อสัตว์มากขึ้น ทำให้มนุษย์ต้องประสบปัญหาด้านสุขภาพและเจ็บป่วยด้วยโรคหลายอย่างที่เกิดจากการบริโภคอาหารประเภทไขมันและเนื้อสัตว์ที่มากเกินไปจนความสมดุลทางโภชนาการ

อย่างไรก็ตาม ในประเทศอินเดียที่มีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างออกไป จึงทำให้ประเทศอินเดียมีจำนวนนักมังสวิรัติประมาณร้อยละ 20-30 ของประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีนักมังสวิรัติมากที่สุดในโลก อีกทั้งยังมีนักมังสวิรัติบางโอกาส (occasional vegetarian) มากถึงประมาณร้อยละ 70 ขณะที่ประชากรในหลายประเทศทางซีกโลกตะวันตกและตะวันออก รวมถึงประเทศไทย มีความนิยมและส่งเสริมการบริโภคอาหารมังสวิรัติและอาหารเจมากยิ่งขึ้น ดังสถิติจากการสำรวจของประเทศอังกฤษ ระหว่างปี 2528-2542 พบว่า จำนวนนักมังสวิรัติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 2.6 ของประชากรโลก ในปี 2528 เป็นร้อยละ 5 ในปี 2542 จำนวนคนที่รับประทานเนื้อสัตว์บ้างเล็กน้อยเพิ่มจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 45 และคนที่เลิกรับประทานเนื้อแดง เพิ่มจากร้อยละ 2.6 เป็นร้อยละ 8.6 นักมังสวิรัติส่วนมากเป็นเพศหญิงถึงร้อยละ 6.7 มีผู้ชายเพียงร้อยละ 3.2 ที่เป็นนักมังสวิรัติ นอกจากนี้ ผลการสำรวจในสหรัฐอเมริกา ในปี 2551 พบว่ามีผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็นนักมังสวิรัติอย่างเต็มตัวจำนวนคิดเป็นร้อยละ 4-10 และเป็นนักมังสวิรัติบางโอกาสมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 2.8 ของผู้ตอบแบบสำรวจ ประกอบกับผลการสำรวจของสหราชอาณาจักรเมื่อปี 2558 พบว่า ชาวอังกฤษร้อยละ 40 สนใจการเป็นนักมังสวิรัติหรืออยู่ในช่วงพยายามเลิกรับประทานเนื้อสัตว์บางชนิด ขณะที่ในสหรัฐอเมริกามีนักมังสวิรัติมากกว่า 7 ล้านคน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังกรณีศึกษาร้าน “โคล้เอส์ ซอฟท์ เซิร์ฟ ฟรุต” (Chloe’s Soft Serve Fruit) ซึ่งเป็นร้านไอศกรีมมังสวิรัติชื่อดังในย่านบูเนียนสแควร์ ของแมนฮัตตัน มหานครนิวยอร์ก ที่เดิมมีไอศกรีมมังสวิรัติสำหรับลูกค้าที่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์

แต่ปัจจุบันใช้เมนูมังสวิรัตินี้เป็นจุดขายแทน ขณะที่ร้านอาหารในย่านเดียวกันได้มีรายการอาหารสำหรับนักมังสวิรัตินั้นกลายเป็นสวรรค์ของนักมังสวิรัตินั้นไปโดยปริยาย

ส่วนประเทศทางยุโรปที่บริโภคเนื้อสัตว์สูงอย่างเยอรมนีและเนเธอร์แลนด์ ได้เริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงหลายปีก่อนและกลายเป็นผู้นำในการบริโภคมังสวิรัตินี้แบบยืดหยุ่นไปแล้ว และผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยเวกนิงเกน (Wageningen University) ซึ่งสรุปว่า ประมาณ 3 ใน 4 ของผู้บริโภคชาวดัตช์และเยอรมัน ในปี 2559 มีการรับประทานมังสวิรัติน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน และประมาณร้อยละ 40 รับประทานมังสวิรัติน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ส่วน “กองทัพนอร์เวย์” ได้เข้าร่วมรณรงค์การงดเนื้อสัตว์ทุกวันจันทร์เพื่อสุขภาพที่ดี และช่วยลดโลกร้อนได้ด้วย เนื่องจากการเลี้ยงปศุสัตว์เคยถูกวิพากษ์ว่าเป็นการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับที่สูง

ปัจจุบันทั่วโลกจึงให้ความสำคัญเรื่องการบริโภคมังสวิรัตินี้ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากเหตุผลด้านการดูแลสุขภาพ (Health Conscious) รวมทั้งประเทศไทยซึ่งแม้มีความหลากหลายทางศาสนาและส่วนใหญ่ยังบริโภคเนื้อสัตว์ในทุก ๆ มื้อ แต่จะเห็นว่า ร้านอาหารหลายร้านมีเมนูทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งปรากฏการณ์ดังกล่าวยังมีนัยสำคัญต่อประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของ “อุตสาหกรรมท่องเที่ยว” ที่นักวิเคราะห์หลายสำนักเห็นว่า ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางลำดับแรก ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติและเป็นอีกหนึ่งอาณาจักรที่สะดวกสบายมากที่สุดต่อผู้มาเยือนในหลายรูปแบบที่ควรพร้อมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นนักมังสวิรัตินี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาหารมังสวิรัตินี้และอาหารเจจะมีประโยชน์มากต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ แต่ถ้าหากการปรุงอาหารและการบริโภคเป็นไปอย่างไม่สมดุลหรือไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ ก็อาจทำให้เสี่ยงต่อสุขภาพและอาจเกิดโรคบางอย่างได้ ดังนั้น การบริโภคอาหารมังสวิรัตินี้หรืออาหารเจจำเป็นต้องพิจารณาคุณภาพที่แม้ส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักก็ตาม จากรายงานของวารสารทางการแพทย์อเมริกันได้เปิดเผยว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคหัวใจได้ออกมาเตือนว่าอาหารมังสวิรัตินั้นอาจเป็นอันตรายได้ หลังจากศึกษาวิจัยแล้วพบว่า การรับประทานอาหารมังสวิรัตินี้และดื่มเครื่องดื่มจำพวกมังสวิรัตินี้ที่มีรสหวาน หรือการรับประทานธัญพืชที่ได้รับการปรับแต่งพันธุกรรม รวมถึงรับประทานมันฝรั่งมากเกินไป ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงต่อการเป็นโรคหัวใจได้ โดยนักวิจัยจากวิทยาลัยสาธารณสุขของฮาร์วาร์ด (Harvard) ได้ตรวจสอบผลกระทบต่อความเสี่ยงที่จะเกิดโรคหัวใจ โดยแบ่งกลุ่มคนที่รับประทานอาหารมังสวิรัตินี้เป็น 3 กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มที่เน้นการรับประทานพืชผักแต่มีเนื้อสัตว์บ้าง กลุ่มที่ 2 คือ รับประทานอาหารมังสวิรัตินี้ที่มีประโยชน์ เช่น ธัญพืชที่ผ่านกระบวนการขัดสีน้อย และกลุ่มที่ 3 คือ รับประทานผลไม้และผักสดที่ไม่ค่อยเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มคนที่รับประทานอาหารจำพวกผักมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคหัวใจน้อยกว่าในทางตรงกันข้ามกลุ่มของผู้รับประทานพืชผักและมีเนื้อสัตว์บ้างบางส่วนมีความเสี่ยงต่อเป็นโรคหัวใจสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์การแพทย์มหาวิทยาลัยพรินซ์ (Prince University) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่าการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอาหารจากพืช อันได้แก่ ธัญพืชผ่านการขัดสีน้อย อาหารที่มีไขมันไม่อิ่มตัว (ไขมันดี) รวมถึงผักและผลไม้ จัดเป็นอาหารที่มีโภชนาการที่ดีเหมาะกับมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง

จากการศึกษาวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าการทานมังสวิรัตินี้แบบไม่เลือกหรือการเลือกรับประทานอาหารมังสวิรัตินี้แบบตามใจปาก การรับประทานอาหารประเภทแป้งและน้ำตาลที่มากเกินไปอาจส่งผลเสียต่อสุขภาพในระยะยาวได้ ดังนั้นจึงควรมีหลักการและวิธีการในการเลือกรับประทานอาหารมังสวิรัตินี้ให้ถูกวิธี โดย

โรงพยาบาลวิภาวดีได้เสนอแนะวิธีการเลือกรับประทานอาหารประเภทมังสวิรัตหรืออาหารเจที่ดีไว้ทางเว็บไซต์ของโรงพยาบาล ดังนี้

1. ควรเลือกรับประทานอาหารมังสวิรัต โดยต้องมีปริมาณโปรตีนให้เพียงพอต่อร่างกาย ซึ่งแหล่งโปรตีนในพืชผักจะมาจากพืชตระกูลถั่ว อาทิ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง
2. ควรรับประทานธัญพืช ข้าวซ้อมมือซึ่งจะมีวิตามินที่สูง
3. ควรรับประทานพืชผักที่มีธาตุเหล็กสูง เช่น ผักโขม ถั่วลิสง และถ้าจำเป็นอาจรับประทานแคลเซียมธาตุเหล็กเสริม รวมถึงอาจรับประทานวิตามิน บี 12 เพิ่มเติมอีกด้วย
4. ควรหลีกเลี่ยงอาหารมังสวิรัตที่มีน้ำตาล อาหารทอดหรือไขมันสูงเกินไป

จะเห็นได้ว่าผู้ที่รับประทานอาหารมังสวิรัตควรที่จะศึกษาให้เข้าใจทั้งผลดีและผลเสียของการบริโภคอาหารมังสวิรัตที่มีจำหน่ายหลากหลายประเภทในท้องตลาดว่าจะส่งผลต่อสุขภาพอย่างไร และเลือกรับประทานให้เหมาะสมทั้งในเชิงปริมาณและชนิด รวมถึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของวัยด้วย เพื่อให้การรับประทานอาหารมังสวิรัตเป็นไปอย่างถูกต้องและครบถ้วนตามหลักโภชนาการอันจะนำมาซึ่งสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและมีชีวิตที่ยาวนานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐธิดา ชุมล้ายวงค์. (11 มิถุนายน 2558). **กระแส Clean Food ของคนรักสุขภาพ**. สืบค้น 22 มีนาคม 2561 จาก [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/11-58\(500\)/page1-11-58\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/11-58(500)/page1-11-58(500).html).

อาหารมังสวิรัตบางชนิด อาจเสี่ยงทำให้เกิดโรคหัวใจ. (1 สิงหาคม 2560). สืบค้น 21 มีนาคม 2561 จาก <https://www.thairath.co.th/content/1021550>.

“ไทย” เบอร์หนึ่ง อาณาจักร “มิตรแท้ของมังสวิรัต” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. (7 ธันวาคม 2560). **มติชนสุดสัปดาห์**. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561 จาก https://www.matichonweekly.com/special-report/article_69020

ไมตรี สุทธจิตต์. **อาหารมังสวิรัต**. สืบค้น 21 มีนาคม 2561 จาก <http://www.healthcarethai.com/อาหารมังสวิรัต/>.

โรงพยาบาลวิภาวดี. **หลักการกินอาหารเจหรือมังสวิรัตให้ถูกวิธี**. สืบค้น 21 มีนาคม 2561 จาก <http://www.vibhavadi.com/article901>.

ภาพอ้างอิง

อาหารมังสวิรัต. สืบค้น 22 มีนาคม 2561 จาก <https://net.hr/magazin/zdravlje-i-ljepota/paleo-prehrana-sto-ukljucuje-i-koje-su-joj-glavne-prednosti-i-nedostaci/>.